

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ОДЕСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ЕКОНОМІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ**

**Кафедра статистики та математичних методів в економіці
Кафедра економіки, права та управління бізнесом**

Допущено до захисту
Завідувачка кафедри
статистики та ММЕ
Ольвінська Ю.О.

“ ____ ” ^(підпис) _____ 2024 р.

**КВАЛІФІКАЦІЙНА РОБОТА
на здобуття освітнього ступеня бакалавра**

**зі спеціальності 051 «Економіка»
за освітньою програмою
«Бізнес-економіка та аналітика»
на тему: «Підприємницький потенціал регіону та методи його
оцінювання»**

Виконавець:

студент факультету економіки та управління
підприємництвом

Дерев'ягін Андрій Сергійович

Науковий керівник:

к.е.н., ст. викладач

Деньгуб Валентина Василівна

ОДЕСА – 2024

ЗМІСТ

ВСТУП	3
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ РЕСУРСНОГО ПОТЕНЦІАЛУ РЕГІОНУ.....	7
1.1. Поняття і сутність ресурсного потенціалу регіону.....	7
1.2. Структура і фактори, що впливають на формування і використання ресурсного потенціалу регіону.....	11
1.3. Система статистичних показників та методики оцінки ресурсного потенціалу регіону	16
РОЗДІЛ 2. АНАЛІЗ РЕСУРСНОГО ПОТЕНЦІАЛУ КИЇВСЬКОГО РЕГІОНУ.....	19
2.1. Характеристика соціально-економічного стану Київського регіону.....	19
2.2. Оцінка природно-ресурсного потенціалу Київського регіону.....	29
2.3. Оцінка виробничо-технічного та трудового потенціалу Київського регіону.....	36
2.4. Інтегральна оцінка ресурсного потенціалу Київського регіону.....	44
РОЗДІЛ 3. УПРАВЛІННЯ РЕСУРСНИМ ПОТЕНЦІАЛОМ КИЇВСЬКОГО РЕГІОНУ.....	47
3.1. Проблеми і перспективи управління ресурсним потенціалом Київського регіону.....	47
3.2. Рекомендації щодо підвищення ефективності управління ресурсним потенціалом Київського регіону.....	56
ВИСНОВКИ	64
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ	67

ВСТУП

Актуальність теми дослідження соціально-економічного явища визначається важливістю ресурсного потенціалу для розвитку регіону.

На прикладі Київського регіону виявлення та оцінка цього потенціалу набувають особливої значимості з урахуванням його ключової ролі у формуванні економічної та соціальної динаміки України.

В умовах стрімкого технологічного розвитку та глобалізації, питання використання регіональних ресурсів стає все більше природньо пов'язаним із сучасними викликами та завданнями. Забезпеченість регіонів різноманітними видами ресурсів визначає їхню конкурентоспроможність, ступінь сталого розвитку та загальний рівень благополуччя населення. Це стає актуальним не лише на рівні окремого регіону, але й національному та міжнародному рівнях, коли взаємодія регіонів визначає ефективність держави в цілому.

Забезпечення ефективного використання ресурсів стає стратегічним завданням для регіонів, які в умовах глобальних трансформацій вимушені пристосовуватися до нових викликів. Актуальність роботи підкреслюється необхідністю розробки та впровадження ефективних стратегій управління ресурсами для забезпечення сталого розвитку.

Вивчення літературних джерел підтверджує глибоке розуміння проблеми, вказуючи на ключові аспекти, що вимагають уваги та розгляду. Зокрема, у зарубіжних та вітчизняних наукових працях виявляються як загальні принципи дослідження, так і унікальні особливості, які визначають конкретні регіональні контексти. Такий аналіз дає можливість визначити тенденції розвитку наукового підходу до даної теми та визначити ті напрямки досліджень, які потребують подальшого розвитку.

Мета дослідження полягає в комплексному аналізі та оцінці ресурсного потенціалу Київського регіону з метою розробки рекомендацій для підвищення його ефективності. Завдання визначаються у контексті розв'язання конкретних проблем та включають в себе визначення, аналіз, оцінку та прогнозування різних аспектів ресурсного потенціалу:

1. Аналіз структури ресурсів Київського регіону:

- Визначення основних видів ресурсів, які присутні у регіоні.
- Розкриття структури та їхньої взаємодії в системі регіонального розвитку.

2. Вивчення впливу ресурсів на економічну активність:

- Аналіз взаємозв'язку ресурсів із рівнем економічного розвитку регіону.
- Визначення ролі ресурсів у створенні нових робочих місць та стимулюванні інновацій.

3. Оцінка ефективності використання ресурсного потенціалу:

- Розробка методик та критеріїв для визначення ефективності використання регіональних ресурсів.
- Порівняльний аналіз результатів з іншими регіонами для встановлення кращих практик.

4. Визначення соціального та екологічного впливу ресурсів:

- Дослідження соціальних аспектів ресурсного використання, зокрема вплив на рівень життя та соціальну структуру.
- Оцінка екологічних наслідків використання ресурсів та розробка рекомендацій для їхнього покращення

5. Аналіз динаміки ресурсного потенціалу протягом часу:

- Вивчення змін у ресурсному потенціалі регіону протягом певного періоду.
- Визначення факторів, які впливають на динаміку ресурсного потенціалу.

6. Вивчення взаємодії регіональних ресурсів із загальнодержавними та міжнародними процесами:

- Аналіз взаємодії ресурсів Київського регіону із загальнонаціональними економічними та політичними процесами.
- Визначення можливостей для залучення міжнародних ресурсів у регіональний розвиток.

7. Розробка рекомендацій для підвищення ефективності використання ресурсного потенціалу Київського регіону:

- Висування конкретних пропозицій для оптимізації використання регіональних ресурсів.
- Розробка стратегій та програм для підвищення стійкості та конкурентоспроможності регіону.

8. Створення методики оцінки ресурсного потенціалу на прикладі Київського регіону:

- Розробка системи показників для комплексної оцінки ресурсного потенціалу.
- Перевірка та апробація методики на практиці з використанням конкретних даних Київського регіону.

9. Аналіз впливу глобальних тенденцій на ресурсний потенціал регіону:

- Вивчення впливу глобальних змін, таких як зміни клімату або геополітичні перетворення, на ресурсний потенціал.
- Розробка стратегій адаптації регіонального ресурсного управління до глобальних викликів.

10. Обґрунтування перспектив розвитку ресурсного потенціалу Київського регіону:

- Визначення ключових напрямків розвитку ресурсної бази.
- Формулювання рекомендацій для забезпечення сталого та інтегрованого розвитку регіональних ресурсів.

Об'єкт і предмет дослідження. Об'єктом дослідження є ресурсний потенціал Київського регіону, який визначається як комплексний набір ресурсів, доступних для використання. Предмет дослідження обрано в тому розумінні, що ми концентруємо увагу на конкретних проблемах та перспективах використання ресурсів у даному регіоні.

Методи дослідження. Дослідження базується на загальнонаукових, статистичних та економіко-математичних методах. Використання різних

методів та комп'ютерних програм сприятиме аналізу та інтерпретації отриманих результатів.

Інформаційна база дослідження. Інформаційна база включає наукові публікації, зокрема наукові публікації, монографічні видання, нормативно-законодавчі акти, статистичні дані, результати обстежень та інші джерела, які відображають ресурсний потенціал Київського регіону. Використання широкого спектру джерел дозволить побудувати всебічний та комплексний образ ресурсного потенціалу даного регіону.

Визначення актуальності та формулювання мети та завдань дослідження ресурсного потенціалу Київського регіону створює тверду основу для подальшого глибокого аналізу та розвитку даної теми в рамках кваліфікаційної роботи.

РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ РЕСУРСНОГО ПОТЕНЦІАЛУ РЕГІОНУ

1.1. Поняття і сутність ресурсного потенціалу регіону

Ресурсний потенціал регіону — це сукупність природних, виробничих, людських, інформаційних та інших ресурсів, які можуть бути використані для забезпечення соціально-економічного розвитку території. Він є важливим фактором, що визначає конкурентоспроможність регіону та його здатність до самодостатності.

Ресурсний потенціал регіону складається з природних, виробничих, людських, інформаційних та інших ресурсів. Природні ресурси включають в себе земельні ресурси, водні ресурси, лісові ресурси, мінеральні ресурси, ресурси надр, кліматичні умови тощо. Виробничі ресурси - це матеріальні та нематеріальні ресурси, які використовуються для виробництва товарів та послуг. Людські ресурси — це кадри, які забезпечують розвиток економіки та соціальної сфери. Інформаційні ресурси — це інформація, яка використовується для прийняття рішень та розвитку регіону. Інші ресурси — це ресурси, які не відносяться до природних, виробничих, людських та інформаційних ресурсів, але можуть бути використані для розвитку регіону.

Ресурсний потенціал регіону є важливим фактором, що визначає конкурентоспроможність регіону та його здатність до самодостатності. Ефективне використання ресурсного потенціалу регіону є необхідним для забезпечення самодостатнього соціально-економічного розвитку регіону. Для успішного планування регіонального розвитку необхідно визначити, які саме ресурси потрібні, в якій кількості та в який час [1].

Ресурсний потенціал регіону може бути використаний для розвитку різних галузей економіки, таких як промисловість, сільське господарство, транспорт, туризм, наука та освіта. Для ефективного використання ресурсного потенціалу регіону необхідно проводити системний та факторний аналіз, оцінювати ефективність використання та відновлення ресурсів, розробляти стратегії соціально-економічного розвитку регіону.

Проблема розвитку регіону на основі підвищення ефективності та конкурентоспроможності його ресурсного потенціалу активно досліджується науковцями, до яких відносяться Ю. Андрійчук, В. Бабаєв, Н. Багров, Т. Безверхнюк, П. Беленький, С. Біла, В. Боров, В. Вакуленко, Н. Васильєва, Т. Вяткіна, В. Глеба, Ю. Глущенко, О. Грішнова, Н. Гринчук, І. Гнибіденко, І. Дегтярьова, І. Демчак, Ю. Дехтяренко, М. Долішній, І. Дробот, Л. Жаліло, Я. Жовнірчик, Л. Зайцева, Т. Іванова, та інші. Проте, незважаючи на значну кількість наукових досліджень, низка питань потребує подальшого відповідного опрацювання. Зокрема, не існує остаточного підходу до оцінки ресурсного потенціалу регіону.

В економічній літературі розрізняють поняття "ресурси" і "ресурсний потенціал". Ресурси виробництва — це природні, кліматичні і людські сили, які можуть бути використані у виробництві. Вони стають "працюючими ресурсами". Ресурс — це субстанція, яка може бути використана для досягнення цілей.

Ресурси визначаються як елементи системи, на основі яких вона функціонує та розвивається. Ресурсний потенціал регіону — це сукупність ресурсів кількості і якості, необхідних для розширеного відтворення еколого-соціально-економічної системи [10]

Ресурсний потенціал є сумою потенціалів окремих видів природних ресурсів, незалежно від їх використання. Він визначається сукупністю усіх видів ресурсів, відомих сьогодні, які можуть бути використані у майбутньому. Потенціал розвитку регіону формується системним взаємодією зовнішніх та внутрішніх факторів, таких як державне регулювання, політика розвитку та ресурсний потенціал. Функціональна залежність факторів потенціалу розвитку регіону визначається як $\Pi = f(\text{Прес}, \text{С}, \text{Д})$ [15].

Оцінювання природно-ресурсного потенціалу враховує кількість ресурсів, їх продуктивність та якість. Рекомендується використовувати індекс стану природно-ресурсного потенціалу регіону (ІПпр) для порівняльної оцінки.

Інтелектуальний потенціал регіону — це здатність суспільства до досягнення та осмислення світу, накопичений обсяг наукової та культурної інформації. Він визначається витратами на освіту, науку, культуру, охорону здоров'я, інвестиціями. Системна взаємодія зовнішніх та внутрішніх факторів формує потенціал розвитку регіону. Визначається як сукупна здатність суспільства до осмислення світу та системи виробництва, уключаючи наукову та культурну інформацію. Його також складає робоча сила, що може приймати, обробляти та передавати інформацію.

Потенціал розвитку регіону формується через взаємодію ресурсного потенціалу, політики та стратегії розвитку, та державного регулювання. Фактори, такі як витрати на освіту, науку, культуру, охорону здоров'я, інвестиції, впливають на сукупний інтелектуальний потенціал країни.

Оцінка інтелектуального потенціалу регіону включає локальні показники, такі як витрати на НДДКР, коефіцієнт сегментації галузевого ринку, вартість нематеріальних активів, витрати на освіту, кількість повторних договорів, інноваційні розробки, участь у наукових заходах та темпи зростання споживачів. Оцінка інтелектуальних можливостей регіону розраховується за алгоритмом: $ІП_{ітел} = \sum(x_i) / 2$, де x_i - складові інтелектуального потенціалу [12]

В економічній теорії виділяються різні фактори виробництва, такі як трудові ресурси, інвестиції, природні ресурси, сировинні ресурси, підприємницький талант, інформація, технологія та знання.

Підприємницький талант виступає особливим людським ресурсом, об'єднуючи інші фактори виробництва для організації виробництва та управління бізнесом. Це передбачає здатність приймати управлінські рішення, ризикувати, бути новатором та впроваджувати нові технології. Визначається ефективністю використання підприємницького таланту мешканців. Розвиток малого бізнесу відіграє ключову роль у розвитку економіки, сприяючи новаторству та швидкому реагуванню на зміни в середовищі.

Для оцінки підприємницького потенціалу регіону пропонується використовувати показники, такі як частка малого бізнесу у внутрішньому

регіональному продукті, частка малих підприємств у загальній кількості та частка реалізованих інновацій малим бізнесом.

Економічний потенціал регіону оцінюється через показники майнового та фінансового стану, такі як частка вартості чистих активів, коефіцієнт придатності основних засобів, коефіцієнт валової доданої вартості та коефіцієнт автономії комерційних організацій. Інтеграція цих показників розраховується для отримання комплексної оцінки економічного потенціалу регіону [14].

Внутрішній ресурсний потенціал регіону визначається агрегуванням локальних індикаторів. Зовнішній ресурсний потенціал визначається інформаційними можливостями та зв'язками з іншими регіонами. Пропонується система індикаторів, включаючи витрати на ІКТ у внутрішньому регіональному продукті, кількість ПК на 10 тис. осіб та коефіцієнт інформаційного насичення ЗМІ. Оцінка інформаційного потенціалу включає витрати на ІКТ, кількість ПК та інформаційний насичення ЗМІ. Оцінка потенціалу розвитку зв'язків з регіонами враховує темпи зростання участі у зовнішньоекономічних відносинах та відношення обсягу постачання за межі України до обсягу постачання в регіон.

Оцінка зовнішнього ресурсного потенціалу регіону розраховується з використанням індикаторів інформаційного та зовнішньоекономічного потенціалу. Інтегрування цих індикаторів дозволяє визначити загальний ресурсний потенціал регіону, який є ключовим фактором розвитку його економіки [20].

Таким чином, ефективне та конкурентоспроможне функціонування регіону можливе лише за якісно та економічно обґрунтованого розвитку його ресурсного потенціалу. Розробка стратегії зростання ресурсного потенціалу регіону має базуватися на оцінці його ресурсного потенціалу, що дає можливість як оцінити загальний рівень потенціалу та його складових, так і виявити взаємозалежності між ними.

1.2. Структура і фактори, що впливають на формування і використання ресурсного потенціалу регіону

Регіональний аспект ресурсного питання з суб'єктивної точки зору акцентує увагу на вибіркових ресурсах регіону, які відзначаються профіцитом. Проте об'єктивно не всі регіони мають балансований стан ресурсів, і дефіцит спостерігається за окремими видами. Це вимагає раціонального використання обмеженого ресурсного потенціалу на місцевому рівні.

З погляду ендогенного розвитку регіону, всі ресурси на території мають бути ефективно використані, незалежно від їх дефіциту чи профіциту. Важливо визначити точки забезпечення розвитку та сфери, що сприяють економічному, соціальному та екологічному благополуччю, для забезпечення збалансованого зростання та вирівнювання міжрегіональних диспропорцій.

Ресурсна проблема пов'язана з обмеженою пропозицією ресурсів та деградацією природно-ресурсної бази. Сучасні економіки, які базуються на імпорті сировини та енергії, виводять економічне питання доступу до ресурсів на стратегічний рівень. Інтенсифікація моделей використання ресурсів призвела до зростання виробництва, але при цьому виникла проблема низької ефективності в сфері ресурсокористування. Завдання ефективного використання ресурсів полягає в їх стійкому використанні з урахуванням обмеженості та впливу на довкілля, особливо природних ресурсів.

Структура ресурсного потенціалу регіону характеризується його складом, кількісними та якісними показниками, співвідношенням та взаємозв'язком різних видів ресурсів. Структура ресурсного потенціалу регіону залежить від його природно-географічних, історичних, культурних, демографічних, політичних та інших особливостей [22].

Фактори, що впливають на формування і використання ресурсного потенціалу регіону, можна поділити на зовнішні та внутрішні. Зовнішні фактори - це ті, що залежать від ситуації в країні та світі, від глобальних та регіональних тенденцій, від кон'юнктури ринків, від міжнародної співпраці та конкуренції. Внутрішні фактори - це ті, що залежать від рівня розвитку регіону,

від його інституційної та інфраструктурної бази, від його інноваційної активності та конкурентоспроможності, від його соціальної та екологічної ситуації.

Формування і використання ресурсного потенціалу регіону вимагає раціонального та ефективного управління, яке здійснюється на основі комплексного аналізу, прогнозування, планування, регулювання, контролю та оцінки ресурсів. Управління ресурсним потенціалом регіону спрямоване на досягнення цілей регіональної політики, на задоволення потреб населення та економічних суб'єктів, на збереження та підвищення якості ресурсів, на забезпечення їх оптимального розподілу та використання, на підвищення ресурсної безпеки регіону.

Структура цього потенціалу та впливаючі на нього фактори визначають ефективність регіональної економіки, її конкурентоспроможність та стабільність. Для розуміння цього процесу важливо розглянути його ключові аспекти.

Структура ресурсного потенціалу регіону:

1. **Природні ресурси:** Сукупність наявних і тих, що можуть бути мобілізовані, природних умов і ресурсів, які впливають на економічну діяльність на рівні регіону та використовуються чи можуть бути використані у процесі виробництва економічних благ. Один із основних компонентів регіонального потенціалу - природні ресурси, такі як земля, ліси, води, мінерали та інші природні багатства. Вони визначають можливості для сільськогосподарського та промислового розвитку регіону. Структура використання цих ресурсів визначається екологічними, економічними та соціокультурними чинниками.
2. **Людський капітал:** Кількість і якість наявних трудових ресурсів з урахуванням можливості їх збільшення за досягнутого рівня розвитку науки і техніки. Здатність населення регіону до праці та його кваліфікація є ключовим фактором. Талановита та кваліфікована робоча сила є важливим активом для регіону. Освіта, професійна підготовка, здоров'я та

творчість людей формують людський капітал, який визначає інноваційність та конкурентоспроможність регіону.

3. Інвестиційний потенціал. Здатність залучати у виробництво й ефективно використовувати інвестиційні ресурси для здійснення реальних і фінансових інвестицій, які матеріалізуються у новостворюваних факторах суспільного виробництва та суспільній інфраструктурі
4. Інфраструктура: Наявні та такі, що можуть бути мобілізовані, обсяги інформаційних ресурсів, інформаційної техніки і технологій для створення власних ресурсів, збирання, накопичення, обробки й використання різноманітних форм інформації для задоволення відповідних потреб суспільства. Розвинена транспортна, енергетична, телекомунікаційна та соціальна інфраструктура створює умови для ефективного використання ресурсів та забезпечує стабільність регіону. Розвинута технічна інфраструктура та доступ до інформаційних технологій є важливими для формування конкурентоспроможності регіону. Забезпечення технологічної бази та високоякісного доступу до інформації дозволяє вдосконалювати виробництво та використання ресурсів.
5. Економічна структура: Сукупність засобів виробництва та способів їх залучення для перетворення предметів праці на продукцію для кінцевого споживання, необхідних для задоволення потреб суспільства. Співвідношення секторів економіки, таких як сільське господарство, промисловість та послуги, впливає на стійкість та різноманітність регіонального потенціалу.

Фактори, що впливають на формування та використання ресурсного потенціалу регіону:

1. Економічна політика: Господарська стратегія, визначена владою, впливає на розподіл та використання ресурсів. Інвестиційна привабливість та підтримка підприємництва можуть стимулювати економічний розвиток регіону. Рівень економічного розвитку регіону, наявність інвестицій,

підприємництво та ринкові можливості впливають на формування його ресурсного потенціалу. Ефективне господарювання і стабільні економічні показники сприяють збільшенню ресурсів.

2. **Соціально-економічний розвиток:** Рівень життя, соціальна стабільність та доступ до освіти та охорони здоров'я мають важливе значення для формування і розвитку регіонального потенціалу. Культурний та соціальний контекст визначає сприйняття та використання ресурсів. Розвиток освіти, культурних цінностей та соціальних інститутів впливає на розуміння населення щодо значення ресурсів.
3. **Інновації та технології:** Впровадження новітніх технологій та стимулювання інновацій сприяють підвищенню ефективності використання ресурсів та розвитку високотехнологічних галузей.
4. **Екологічна урбаністика:** Стале управління природними ресурсами та екологічні технології сприяють збереженню навколишнього середовища та створенню екологічно чистого регіону. Збалансоване використання природних ресурсів та збереження екосистем є важливим для утримання ресурсного потенціалу. Забруднення, деградація ґрунтів та інші екологічні проблеми можуть значно обмежити доступ до ресурсів.
5. **Глобалізація:** Взаємодія та обмін ресурсами на міжнародному рівні може впливати на конкурентоспроможність регіону та забезпечити йому нові можливості. Стабільність політичного середовища та ефективні інституції грають важливу роль у формуванні ресурсного потенціалу. Чітке регулювання та підтримка соціально-економічних ініціатив сприяють сталому розвитку регіону. Розташування регіону визначає його природні можливості та геополітичну стратегію. Географічне положення впливає на доступ до ринків, транспортну інфраструктуру та можливості розвитку [23].

Формування та використання ресурсного потенціалу регіону є динамічним інтегрованим процесом, який вимагає комплексного підходу та співпраці всіх зацікавлених сторін. Ефективне управління цим потенціалом

сприяє сталому розвитку регіону та підвищує його конкурентоспроможність у глобальному контексті.

Загальна ефективність використання ресурсного потенціалу регіону залежить від взаємодії цих факторів і структурних елементів. Правильне розуміння та управління цими компонентами визначає успіх стратегій регіонального розвитку та його конкурентоспроможність у глобальному контексті.

У рамках обговорення структури і факторів, що впливають на формування та використання ресурсного потенціалу регіону, виявлено ключові аспекти, які визначають ефективність розвитку. Розглянуті питання регіонального аспекту ресурсного питання, врахування суб'єктивних та об'єктивних позицій, а також важливість раціонального використання ресурсів незалежно від їх профіциту чи дефіциту.

Детально проаналізована ресурсна проблема, яка в основному пов'язана з обмеженістю ресурсів та деградацією природно-ресурсної бази. Сучасні розвинені країни стикаються з викликом економічного забезпечення доступу до ресурсів через імпорт сировини та енергії. Це призвело до інтенсифікації моделей використання ресурсів, що, незважаючи на зростання виробництва, викликає проблему низької ефективності ресурсокористування.

Висвітлені аспекти розвитку регіону та вирішення ресурсних проблем викликають необхідність раціонального підходу до управління ресурсним потенціалом. Ефективне використання ресурсів вимагає збалансованого розвитку та урахування впливу на довкілля, особливо в контексті природних ресурсів.

Таким чином, дослідження структури та факторів, що впливають на ресурсний потенціал регіону, має важливе значення для розуміння та ефективного управління розвитком регіональної економіки. Проблеми обмеженості ресурсів та їх ефективного використання потребують уважного розгляду та розробки стратегій для забезпечення стійкого розвитку регіонів у майбутньому.

1.3 Система статистичних показників та методики оцінки ресурсного потенціалу регіону

Ресурсний потенціал регіону визначає його можливості, обмеження, переваги та недоліки у порівнянні з іншими регіонами. Оцінка ресурсного потенціалу регіону є важливим інструментом для планування, управління та контролю регіональної політики, а також для виявлення пріоритетних напрямів розвитку, вирішення проблем та використання можливостей.

Для оцінки ресурсного потенціалу регіону необхідно мати систему статистичних показників, які відображають його структуру, рівень, динаміку, ефективність та якість. Система статистичних показників повинна бути комплексною, об'єктивною, порівняльною, доступною, актуальною та адаптованою до специфіки регіону. Система статистичних показників може включати такі групи:

- Показники природного потенціалу, які характеризують наявність та стан природних ресурсів, таких як земля, вода, повітря, клімат, рослинність, тваринний світ, мінеральні ресурси тощо. Приклади показників: площа території, запаси корисних копалин, водні ресурси, лісовий фонд, біорізноманіття, екологічна ситуація тощо.
- Показники демографічного потенціалу, які відображають наявність та стан трудових ресурсів, а також соціально-демографічні характеристики населення. Приклади показників: чисельність населення, статеві-вікова структура, рівень освіти, зайнятість, безробіття, міграція, народжуваність, смертність, середня тривалість життя, рівень здоров'я тощо [19].
- Показники економічного потенціалу, які характеризують наявність та стан матеріальних, фінансових, інформаційних та інших ресурсів, які використовуються для виробництва товарів та послуг. Приклади показників: валовий регіональний продукт, обсяг промислового виробництва, сільськогосподарської продукції, торгівлі, транспорту, зв'язку, освіти, охорони здоров'я, культури тощо, інвестиції, інновації,

експорт, імпорт, податки, бюджет, борг, інфраструктура, доступність інформації тощо.

- Показники інституційного потенціалу, які відображають наявність та стан правових, організаційних, адміністративних та інших ресурсів, які забезпечують регулювання, координацію та стимулювання регіонального розвитку. Приклади показників: рівень децентралізації, самоврядування, громадської участі, партнерства, конкуренції, прозорості, відповідальності, захисту прав та інтересів регіону, регіональних програм, проектів, ініціатив тощо.

Для оцінки ресурсного потенціалу регіону необхідно також мати методику, яка дозволяє визначити його рівень, структуру, динаміку, ефективність та якість на основі системи статистичних показників. Методика повинна бути науково обґрунтованою, адекватною, гнучкою, простою, зрозумілою та застосовною. Методика може включати такі етапи:

- Вибір та обґрунтування показників, які відповідають цілям, завданням, критеріям та індикаторам оцінки ресурсного потенціалу регіону.
- Збір, обробка, аналіз та інтерпретація статистичної інформації за вибраними показниками, використання різних методів та технік, таких як порівняльний, кореляційний, регресійний аналіз для вивчення взаємозв'язків між різними аспектами ресурсного потенціалу.
- Визначення вагомості кожного показника на основі їхнього впливу на ресурсний потенціал та його розвиток. Цей етап важливий для надання об'єктивної картини і визначення ключових аспектів, які слід вдосконалити або покращити [30].
- Створення моделей прогнозування для оцінки можливостей розвитку регіону в майбутньому. Використання сучасних інструментів прогнозування, таких як математичне моделювання та аналіз тенденцій, може допомогти визначити можливі шляхи розвитку та підготувати стратегічні рішення.

- Адаптація методики до конкретних умов регіону. Кожен регіон має свої унікальні особливості, які можуть впливати на ресурсний потенціал. Тому важливо враховувати ці особливості при використанні методики, роблячи її максимально адаптованою до конкретного контексту.
- Регулярне оновлення методики з урахуванням змін у регіональному середовищі та нових викликів. Ресурсний потенціал піддається змінам в часі, тому методика повинна бути гнучкою та готовою до адаптації, щоб відображати нові реалії та вимоги.

Загальна мета методики оцінки ресурсного потенціалу регіону полягає в тому, щоб надати реальний образ можливостей та викликів, які стоять перед регіоном в контексті економічного та соціального розвитку. Це сприяє формулюванню ефективних стратегій та політик для забезпечення сталого розвитку, підвищення конкурентоспроможності та поліпшення якості життя населення.

РОЗДІЛ 2. АНАЛІЗ РЕСУРСНОГО ПОТЕНЦІАЛУ КИЇВСЬКОГО РЕГІОНУ

2.1. Характеристика соціально-економічного стану Київського регіону

Проблема виділення столичних регіонів є складною у сучасному розвитку міст. Спірними залишаються питання, які території мають входити до цих регіонів та де закінчуються їхні межі. Думки щодо цього розділяються.

Більшість експертів вважає, що столичний регіон повинен включати в себе саме місто та прилеглі до нього адміністративні райони. Ці території є зонами соціально-економічного впливу міста та характеризуються підвищеною ефективністю в господарюванні. Для визначення цих територій була розроблена спеціальна методика.

Аналіз впливу міста Києва на навколишні території показав, що в межах Київської області існують п'ять груп адміністративних районів. До найбільш ефективних територій входять райони з високим рівнем урбанізації та індустріального розвитку. Вони мають тісні зв'язки з Києвом та показують високі результати в економіці.

Території з середньою ефективністю господарювання характеризуються меншим рівнем урбанізації та меншим індустріальним розвитком. Вони в основному зосереджені на агропромисловому виробництві.

Регіони приміського типу, такі як Макарівський район, і рекреаційна і лікувально-оздоровча сфера, як Бородянський район, володіють промисловими підприємствами з високою ефективністю виробництва. Це пов'язано з впливом Києва на ці території. Згідно з дослідженнями, локальні адміністративні райони цих областей складають столичний регіон міста Києва, і тут пропонується створити нову адміністративну одиницю.

У регіонах з помірною ефективністю господарювання, таких як Миронівський район, вплив Києва менш помітний, і вони розвиваються за рахунок місцевих ресурсів праці та залученого капіталу. Території, що примикають до Білоцерківського промислового вузла, такі як Білоцерківський, Рокитнянський і Таращанський райони, також мають помірну ефективність.

Деякі території, які включають Баришівський, Переяслав-Хмельницький, Яготинський райони, мають низьку ефективність господарювання через їх периферійне положення відносно Києва. Згодом вони можуть бути інтегровані до столичного регіону, але наразі вплив Києва на них не вирішальний і не призводить до значних показників соціально-економічної ефективності господарювання.

Інші райони, такі як Згурівський, Поліський і Іванківський, мають низький індустриальний потенціал і низьку урбанізацію, що обмежує їх здатність до формування сучасних систем виробництва.

Наші дослідження підтверджують ці висновки, розглядаючи рівень економічної ефективності виробництва окремих міст Київської області. Такі міста, як Київ, Ірпінь, Вишневе та Боярка, є максимально ефективними, тоді як інші міста, такі як Сквиря та Тетіїв, мають низьку ефективність [36].

Території з тісними зв'язками з Києвом — десять низинних адміністративних районів Київської області. Вісім із них розташовані у зоні максимальної економічної ефективності, а два — у зоні середньої ефективності. Ці райони утворюють майбутній Київський столичний регіон.

Наукова концепція формування Київського регіону базується на об'єктивних підставах економічної ефективності різних видів діяльності. Вона не виключає можливості розширення столичного регіону за умови підвищення ефективності господарювання інших територій. Формування столичного регіону сприятиме узгодженому розвитку Києва та його приміської зони.

Головною проблемою формування столичного регіону є система управлінських відносин між муніципальними та місцевими органами влади. У Києві відсутня чітка програма співпраці з приміською зоною, що призводить до відчуття, ніби місто "забирає" на себе найбільш прогресивні види діяльності. Для узгодженого розвитку необхідно створити столичний регіон як окрему адміністративну одиницю.

У світовій практиці управління столичними містами вже використовується концепція столичного регіону, яка поєднує центральне місто

з периферійними районами у цілісну систему. Цей досвід слід застосувати і в Києві для покращення системи управління та зменшення соціальних диспропорцій.

Закон України "Про столицю України — місто-герой Київ" від 15 січня 1999 року закладає основи ефективної співпраці між Києвом та його околицями. Органи місцевого самоврядування забезпечують участь у спільних проектах, програмах розвитку та інфраструктурних ініціативах.

Проте, це недостатньо, оскільки окремі часткові проекти не вирішують усіх складних проблем перед столицею. Також необхідно чітко визначити території столичного регіону і закріпити їх законодавчо.

Для вирішення цих питань необхідно створити об'єднуючу управлінську систему влади, що включатиме столичну регіональну раду з участю столичного міського голови, міської ради, рад міст обласного підпорядкування та адміністративних районів периферійних територій Київського регіону. Ця структура повинна підсилюватися тісною співпрацею органів виконавчої влади, що формуватимуть столичну регіональну адміністрацію, утворену з об'єднання Київської міської держадміністрації, адміністрацій міст обласного підпорядкування та районів периферійної зони. Це об'єднання буде першим кроком до створення столичного регіону в Україні, зберігаючи організаційну та фінансову самостійність суб'єктів та сприяючи їх спільній координації та роботі над програмами розвитку.

На наступному етапі важливо встановити межі та адміністративно закріпити Столичний регіон, розробити механізми його розвитку на взаємовигідних засадах. Ці механізми будуть створені в ході роботи столичної регіональної ради та інших органів управління, забезпечуючи їх взаємодію та узгодженість, а також вирішуючи протиріччя.

Органи управління Києва та периферійних територій зможуть спільно розробляти та затверджувати схеми районного планування, проекти розвитку господарства та житлового господарства. Київська міська влада сприятиме

розвитку галузей господарства з міжнародним та загальнодержавним значенням та забезпечить організаційну підтримку розвитку периферійної зони.

Ресурсний потенціал Київської області є ключовим фактором, який впливає на її соціально-економічний розвиток. Цей потенціал визначає господарську активність, формує структуру виробництва та розміщення населення, і сприяє співпраці зі столицею. Ефективне використання природних ресурсів та охорона довкілля є основою для сталого розвитку суспільства. Це вимагає спільних зусиль держави та громадськості. Земельні, мінерально-сировинні, лісові, водні та рекреаційні ресурси грають важливу роль у господарській діяльності області, а також зростає значення наукових, інтелектуальних та інформаційних ресурсів. Проте, з огляду на науково-технічний прогрес, глобалізацію економіки та зростання конкуренції, необхідно адаптувати освоєння та використання ресурсів до нових вимог. Компонентна структура визначає внутрішні та міжвидові взаємозв'язки природних ресурсів, таких як земля, вода, ліси тощо. Це охоплює територіальні аспекти, такі як розміщення природно-ресурсних комплексів у промисловості, а також організаційні можливості їх відтворення та ефективного використання [38].

Земельні ресурси області оцінюються на 2816,2 тис. га, враховуючи місто Славутич у Чернігівській області. Область має 194 природно-заповідних об'єкти з загальною площею 112,5 тис. га (що становить 4,01% області). Це включає 24 об'єкти загальнодержавного значення, такі як заказники та національні парки. Загалом, є 170 об'єктів місцевого значення, включаючи дендрологічний парк та пам'ятки садово-паркового мистецтва.

Площа земель водного фонду в Київській області становить – 232,6 тис.га (8 % від загальної площі території 28,9 тис.км²). В тому числі під річками та струмками 10 тис га, під водосховищами з озерами та ставками – 158,4 тис. га, болотами – 50 тис. га. (рис.2.1)

Рис. 2.1 Структура розподілу території

Мінерально-сировинний потенціал Київської області є обмеженим, переважно представлений будівельними матеріалами, такими як граніт, гнейси, каолін, глина та кварцові піски. Однак ці ресурси не вистачають для задоволення потреб промисловості, тому область залежить від постачань з інших регіонів, таких як Житомирська та Вінницька області. Є також потенціал у використанні торфу та мінеральних вод, але значна частина корисних копалин залишається невідомою і може бути досліджена та використана для розвитку бізнесу, зокрема в будівельній та хімічній галузях.

Лісовий фонд області становить 722,7 тис. га, з яких 394,9 тис. га (або 55%) рис. становлять соснові ліси. Загалом, лісистість області складає 22,2%, що вважається оптимальним показником, забезпечуючи баланс між лісовими ресурсами, їх використанням та екологічними потребами. Річне відтворення лісів складає 3,1 тис. га, а протягом останніх 6 років було засаджено 18,9 тис. га. Для цієї мети діє 116 лісових розсадників та теплично-парникове господарство, яке щорічно вирощує близько 30 млн штук садивного матеріалу. Також, підприємства щорічно збирають приблизно 60 тонн насіння лісових порід, яке використовується для висадження в розсадниках. (рис. 2.2)

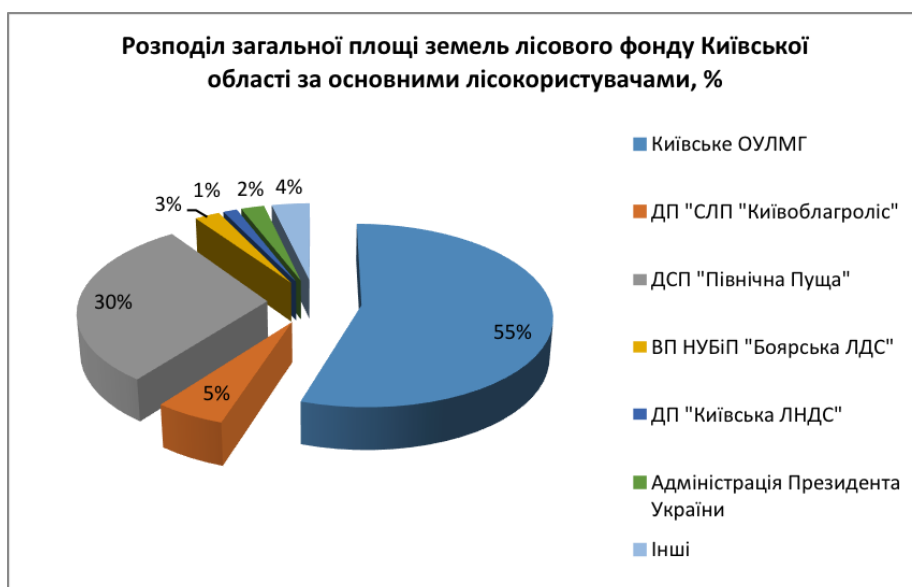

Рис. 2.2. Розподіл загальної площі земель лісового фонду Київської області

Протягом останніх 4 роки відзначається зменшення заготівлі деревини від рубок головного користування, що становить 87-95% від використання розрахункової лісосіки. Кожен рік проводяться рубки формування та оздоровлення лісів на площі близько 25 тис. га.

За період з 2020 по 2023 рік спостерігається зростання витрат на відтворення лісових ресурсів. Наприклад, на ведення лісового господарства було витрачено 268,4 млн грн у 2020 році, що на 47,3% більше ніж попередній рік, і подальше збільшення у наступні роки. Державний бюджет також виділяв кошти на ці цілі, зокрема 24,1 млн грн у 2020 році та 16,2 млн грн у 2021 році.

За цей період зросли обсяги сплати податків та зборів лісгосподарськими підприємствами, спільно з Київським обласним та міським управлінням лісового та мисливського господарства. Наприклад, у 2022 році було сплачено 133,4 млн грн, а у 2023 році – 489 млн грн [3].

У рамках адміністративних границь Київської області, згідно з офіційною статистичною звітністю, яка базується на даних, представлених структурними підрозділами Держгеокадастру області, зафіксовано площу 65,7 тисяч гектарів захисних насаджень, в тому числі 12,3 тисяч гектарів лісових полезахисних смуг.

Недостатність лісогосподарського управління захисними насадженнями призводить до порушення агролісомеліоративних процесів, що в свою чергу призводить до зниження урожайності сільськогосподарських культур та збільшення водної та вітрової ерозії на полях.

Проблема пожежної безпеки лісів є однією з найважливіших, яку розв'язують співробітники лісового господарства. За період з 2014 по 2018 рік було проведено протипожежні заходи, включаючи створення та обслуговування мінералізованих смуг, загальною довжиною 98,5 тисяч кілометрів.

Водні ресурси відіграють важливу роль у природно-ресурсному потенціалі області. Незважаючи на наявність достатньої кількості поверхневих вод, особливий інтерес представляють відновлювальні ресурси річкового стоку та підземні джерела. Річкові води становлять основу водного балансу. Водні ресурси відіграють вирішальну роль у природно-ресурсному потенціалі Київської області, забезпечуючи життєво важливі потреби господарств, екологічний баланс та життєвий комфорт мешканців. Навіть з великою кількістю поверхневих водних ресурсів, особливий інтерес викликають відновлювальні ресурси річкового стоку та підземні джерела, які визначають водний баланс регіону.

У межах області протікає 1523 річки, з їхньою загальною довжиною 8,7 тисяч кілометрів. Крім цього, тут розташовано 2596 водойм, об'єм води в яких сягає 411,6 мільйонів кубічних метрів. Серед найважливіших річок області варто відзначити Дніпро, Десну, Прип'ять, Уж та Тетерів, що сприяють врегулюванню водного режиму.

Малі річки та струмки в області утворюють 1511 водотоків, загальною довжиною 7535 кілометрів. Річки, які перевищують 10 кілометрів у довжину, нараховуються 206, загальною протяжністю 4184 кілометри. Зокрема, в області облаштовано 2389 ставків та 58 водосховищ, об'єм води в яких складає 462,5 мільйонів кубічних метрів.

Запаси водних ресурсів області визначаються як поверхневими, так і підземними джерелами. У період маловоддя 95% області забезпечується 996,5 тисячами кубічних метрів загальних та 26,4 тисячами кубічних метрів місцевих поверхневих водних ресурсів на 1 квадратний кілометр. На душу населення припадає відповідно 6,48 тисяч кубічних метрів загальних та 0,18 тисяч кубічних метрів місцевих поверхневих водних ресурсів. Таке водозабезпечення перевищує середні показники по Україні в 6-11 разів за загальними ресурсами та в 1,2-2,2 рази за місцевими [10].

Крім того, середня водність поверхневих водних ресурсів Київської області складає 43,4 кубічних кілометра на рік. Необхідно відзначити, що великі річки області мають свій початок за межами регіону, а у межах самої області утворюється лише 1,8 кубічних кілометра річного поверхневого стоку. Такі умови зумовили будівництво значної кількості водосховищ та ставків для рівномірного розподілу стоку та забезпечення водної стабільності.

Водні ресурси Київської області, зокрема її поверхневі води, формуються переважно за рахунок припливу води по річках Дніпро, Десна та Прип'ять. Ці річки, які протікають через область, мають важливе значення для водопостачання, риборозведення, зрошення та використання як транспортні шляхи. В поєднанні з лісовими масивами та особливими мікрокліматичними та геоморфологічними умовами, вони утворюють природно-рекреаційні комплекси, що є необхідною основою для розвитку рекреаційної діяльності та організації відпочинку місцевого та столичного населення.

Сировинна база Київської області, щодо мінеральних ресурсів, характеризується обмеженою кількістю видів корисних копалин та невисоким рівнем їх використання. На її території обліковується 338 родовищ з 14 видами корисних копалин, із яких активно експлуатуються лише 106 родовищ.

У загальній структурі запасів корисних копалин Київської області близько 58,1% припадає на сировину для виробництва будівельних матеріалів. Питна, технічна та мінеральна вода становить близько 30,4%, а паливно-енергетичні ресурси (включаючи торф, сапропелю і буре вугілля) – 9,9%.

Нерудні корисні копалини для металургії, руди рідкісних металів і інші складові відображають менші частки в загальній структурі, займаючи відповідно 0,6%, 0,3% і 0,6% відсотка від загальних запасів.

Крім того, Київська область володіє розвиненою сировинною базою будівельних матеріалів, яка включає 195 родовищ з 8 видів корисних копалин, придатних для будівництва. З цих родовищ лише 53 активно використовуються для виробництва (рис. 2.3).

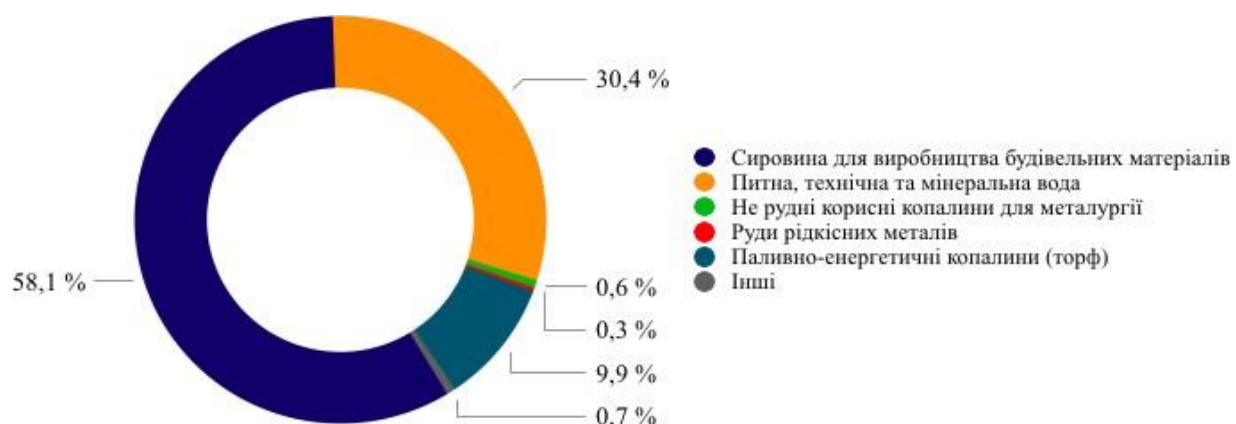

Рис. 2.3. Структура мінерально-сировинної бази Київської області [39]

Розміщуючись в межах двох природних зон, а саме лісового та лісостепового поясів, територія Київської області охоплює різноманітний ґрунтово-рослинний покрив, властивий цим зонам. Для північної частини області характерні дерново-підзолисті ґрунти, які зустрічаються на значній частині території. У долинах річок вони змішуються з дерново-глейовими ґрунтами. Лучні та болотні ґрунти теж представлені на цих землях, а також значні масиви хвойних та мішаних лісів, різнотравно-злакові луки та заболочені території [9].

Лісостепова частина області характеризується складним перемішуванням сірих лісових ґрунтів, які сформувалися під широколистяними лісами, та чорноземами, що виникли під впливом лучних степів. Така різноманітність ґрунтових умов сприяє формуванню багатофункціонального природного

середовища, яке має важливе значення для розвитку рекреаційної діяльності та організації відпочинку населення.

У цьому контексті важливу роль відіграють природні рекреаційні ресурси області. Помірно теплий клімат та різноманітність ландшафтів створюють ідеальні умови для відпочинку в лісах, що забезпечує короткострокове та довгострокове лікування населення. Особливу увагу приділяють лісопарковому захисному поясу та річці Дніпро, які є центральними об'єктами рекреаційного використання. Тут велика розгалуженість водних шляхів, наявність лісів та природних пляжів створюють чудові умови для відпочинку. Крім того, значний потенціал мають і малі річки, але їхнє використання відбувається переважно в контексті господарського освоєння.

Не можна оминати й значення мінеральних водних ресурсів для рекреаційного сектора. Присутність родовищ родонових мінеральних вод створює передумови для розвитку санаторно-курортного лікування. Однак, наразі використання цих вод для медичних цілей обмежене. Крім того, в області знаходиться безліч цікавих природних, архітектурних та історичних пам'яток, що сприяє розбудові туристичної інфраструктури та розвитку туризму в регіоні [23].

У зв'язку з розміщенням у межах двох природних зон - мішаних лісів та лісостепової зон, територія Київської області відзначається значними різницями в геологічній будові, рельєфі, кліматі, внутрішніх водах, ґрунтах, рослинності та тваринному світі, які виникають у зв'язку з її протяжністю від півночі до півдня. Ці специфічні фізико-географічні умови спричиняють складну просторову диференціацію ландшафтів у межах області.

Взаємодія різних компонентів природи протягом тривалого часу призвела до формування унікальних природних ландшафтів, які характеризуються своєрідними фізико-географічними процесами та мають власні натуральні властивості.

Складна диференціація природних умов і ресурсів на території області призводить до складної просторової організації природокористування. Ця

система сформувалася протягом тривалого історичного періоду. Історія взаємодії людини з природним середовищем на землях Київської області відображена в культурному ландшафті та численних об'єктах культурної спадщини, які збереглися на цій території.

2.2. Оцінка природно-ресурсного потенціалу Київського регіону

Оцінка природно-ресурсного потенціалу Київського регіону включає в себе різноманітні аспекти природних ресурсів, географічного розташування, кліматичних умов, ґрунтів, водних ресурсів, рослинності та тваринного світу.

1. Географічне розташування: Київський регіон розташований у центральній частині України, що надає йому важливе геополітичне значення. З одного боку, це забезпечує розвинуті зв'язки з іншими регіонами країни, з іншого — створює сприятливі умови для розвитку транспортної, економічної та культурної інфраструктури.
2. Кліматичні умови: Регіон має помірно-континентальний клімат з теплим літом та помірною зимою. Це створює сприятливі умови для сільського господарства та туризму, але потребує ретельного використання водних ресурсів та земель для забезпечення стійкого розвитку.
3. Ґрунти: В регіоні переважають різні типи ґрунтів, що забезпечує різноманітні можливості для сільськогосподарського виробництва та розвитку природних екосистем.
4. Водні ресурси: Значна кількість річок та водосховищ у регіоні забезпечує необхідність для сільськогосподарського виробництва, промисловості та забезпечення питної води для населення.
5. Рослинність та тваринний світ: Регіон багатий на природні комплекси, які слугують місцем проживання багатьох видів рослин і тварин. Це важливо для збереження біорізноманіття та екологічної рівноваги [14].

Розглянемо кожен з аспектів детальніше.

Київська область, утворена 27 лютого 1932 року, розташована на півночі України в басейні середньої течії Дніпра. Займає площу 28,1 тис. км², що

становить 4,7 % загальної площі України (28,9 тис. км², якщо включити місто Київ). Центром області є столиця України, місто Київ. Адміністративно поділена на 25 районів, 13 міст обласного підпорядкування, 30 міст районного підпорядкування (селища міського типу), 605 сільських рад та 1 126 сільських населених пунктів.

Кліматичні умови Київської області визначаються взаємодією сонячної радіації, циркуляції атмосфери та земної поверхні, які постійно діють. Середньорічно земна поверхня області одержує приблизно 100 ккал/см² сонячного тепла, альbedo (відбиття) становить від 75 % взимку до 20-25 % влітку. Кліматичні явища формуються під впливом циклонів, антициклонів та повітряних мас. Найбільша активність циклонів спостерігається в другій половині осені та взимку, приносячи значні опади та тумани. Влітку домінують азовські антициклони, сприяючи сухій та спекотній погоді. Зима в області тривала, але помірно тепла, з частими відлигами та зникненням снігового покриву. Типові зимові погодні явища розпочинаються наприкінці листопада і закінчуються до кінця лютого. У цей період утворюється сніговий покрив, річки та озера замерзають, а опади можуть бути у вигляді снігу або дощу.

Узимку, часто через проходження циклонів, переважає хмарна погода, що призводить до збільшення добового сумарного випромінювання. Низька висота Сонця та значна хмарність спричиняють різке зниження сонячного саява. В середньому, кожен другий день супроводжується опадами, а загальна кількість опадів взимку сягає від 70 до 90 мм. Сніговий покрив у середньому становить 25-30 см, на півдні області - 15-20 см, з рідкими випадками, коли сніговий покрив перевищує 50 см. На територію області іноді надходять арктичні повітряні маси, при яких температура повітря різко падає до -34 - 36 °C. В області розрізняють теплі і холодні зими. Теплі зими, з опадами у вигляді снігу, мокрого снігу, дощу та мряки, спричинені атлантичними циклонами. Холодні зими характеризуються антициклонічною погодою з середньомісячною температурою на 7-9 °C нижче норми [39]

У зимовий період в області в середньому 10-12 днів з хуртовинами. Швидкість вітру зазвичай досягає 4-5 м/с, але іноді може сягати 15-20 м/с, з невеликими можливими шквалами. Негативним явищем є ожеледь, яка може утворюватись на дорогах та дротах внаслідок вторгнення теплих повітряних мас на поверхню снігу та ґрунту. Перехід середньодобової температури через 15 °С вважається початком літа, коли найчастіше спостерігаються сонячна, тепла погода, слабкі вітри та перші грози. Літо, яке триває з кінця травня до середини вересня, характеризується теплим і вологим кліматом з частими грозами та сонячними днями, сприятливими для сільського господарства.

Осінь характеризується поступовим зниженням температури, що сприяє закінченню сільськогосподарських робіт та нормальному розвитку озимих культур. Хоча можливі періоди сонячної та сухої погоди, осінні місяці також можуть бути вологими та прохолодними.

Під час аналізу встановлено позитивну динаміку збільшення кількісних показників щільності фітомаси та вуглецю в насадженнях Київської області, яка зросла відповідно на 8,4-4,2 кг·(м²)-1. Протягом досліджуваного періоду фітомаса збільшилася в 1,6 рази. Відповідно в лісорослинних зонах Полісся та Лісостепу збільшення становило 1,4-2,1 рази. Це означає, що на 1 січня 2011 року загальний обсяг фітомаси області склав 63,2617 млн т, в якому було акумульовано 31,4159 млн т вуглецю.

Територія Київщини має різноманітний рельєф і поверхню, що включає ліси, водні тіла, болота, сільськогосподарські землі, населені пункти та горби. Ця різноманітність створює умови для унікального мікроклімату. Вплив водних тіл, таких як Київське та Канівське водосховища, створює тумани влітку та осінню. Витрати сонячного тепла на випаровування з води призводять до зниження температури повітря вдень над водою і підвищення вночі. Це призводить до зміни клімату в прилеглих районах, з прохолоднішим літом і теплішою зимою. Великі водойми також впливають на вітровий режим та викликають руйнування берегів і утворення зсувів. Ліси також впливають на місцевий клімат, знижуючи температуру повітря вдень та збільшуючи вночі.

Зміна рельєфу та заболочених ділянок також призводить до мікрокліматичних змін. Такі умови створили базу для здорового клімату і розвитку здравниць у різних районах області, зокрема у Пущі-Водиці, Ірпені, Ворзелі, Боярці та інших місцях.

Рельєф Київської області — рівнинний, з нахилом до Дніпра. Найвищі точки розташовані на південь та південно-захід, у Придніпровській височині (висота близько 273 м). Ґрунтовий покрив дуже різноманітний, основні частини це чорноземи, які займають близько половини орних земель, з розораністю понад 60%. Лісовий покрив складає 649 тис. га, з різною домінантною рослинністю в залежності від місцевості. Тваринний світ має велике різноманіття, обумовлене розташуванням області на межі Полісся та лісостепу.

Річки переважно входять до басейну Дніпра, з Дніпром у межах області на 246 км. Регулювання річкового стоку здійснюється за допомогою великої кількості ставків і водосховищ, з яких найбільші — Київське та Канівське. Також у області є близько 2000 ставків та близько 750 невеликих озер. Клімат помірно континентальний з достатньою вологою.

Щодо водозабезпечення, Київщина знаходиться в басейні Дніпра та частково в басейні Південного Бугу. Водний фонд області складається з 1523 річок загальною довжиною 8,7 тис. км. Найбільші річки мають площу водозбору понад 50 тис. км², у той час як інші розподілені на середні та малі річки. Область також має багато штучних водойм, споруджених для регулювання стоку та інших гідротехнічних потреб.

До річкової системи Київської області входять Дніпро (близько 250 км) та його притоки, такі як Прип'ять, Десна, Тетерів, Уж, Ірпінь, Стугна, Красна, Рось, Трубіж, Супій. На півдні знаходиться верхів'я річки Гнилий Тікич, що входить до басейну Південного Бугу. Прип'ять і Десна течуть на території області своїми пригирловими частинами на відстані близько 90 і 60 км відповідно. Більшість річок починають свій шлях за межами області, лише деякі малі річки повністю течуть на її території.

Розташування області у двох фізико-географічних зонах — зоні мішаних лісів і лісостеповій — вплинуло не тільки на розвиток річкової мережі, але й на її водний режим. Найгустіша річкова мережа знаходиться на півдні області, у басейні річки Рось, з густотою 0,3-0,5 км/км², менша густота — на північній частині. Рельєф також впливає на розподіл густоти річкової мережі: рівнинний рельєф на півночі спричиняє затримку поверхневих вод, тоді як південно-західна підвищена частина порізана багатьма водотоками.

Щодо режиму річок, вони живляться як поверхневими, так і підземними водами з площі басейну. Зміни рівня води в річках відбуваються в залежності від джерел живлення, кліматичних умов та інших факторів. Головним джерелом живлення є талі снігові води, що становлять близько 60% річного стоку. Останніми виявляються дощові води, які впливають на формування стоку малих річок. Водний режим Дніпра та його притоків формується переважно у верхніх частинах їх басейнів.

Територія Київської області має різноманітність ґрунтів, зумовлену особливостями клімату. На півночі середня температура становить приблизно +6,8 °С, опади - 550 мм, на півдні - +7,2 - 7,3 °С і близько 480 мм опадів. На півночі виникає постійний промивний режим ґрунтів, на півдні - періодичний. Рослинність відіграє важливу роль у формуванні ґрунтового покриву. На Поліссі переважають мішані ліси, а на Лісостепу - грабові та дубові ліси. Людина змінила ландшафт та ґрунтовий покрив, що призвело до помітного зменшення запасів гумусу і руйнування зернистої структури чорноземів. У поліській частині області переважають дерновопідзолисті, дернові, лучні та болотяні ґрунти. Дерново-підзолисті ґрунти мають кислу реакцію та бідні на поживні речовини. Дернові та лучні ґрунти формуються під впливом трав'яної рослинності, а лучні ґрунти розвиваються на річкових відкладах[39].

Болотяні ґрунти на заплавах річок і в давніх долинах, включаючи низинні торфові болота. Причинами їх поширення є низинний рельєф з малим похилом на північний схід, безстічні зниження, значні опади, велика товща річкових і водно-льодовикових пісків, що зберігали воду, та недостатнє випаровування

води. На Поліссі є болотяні, торфово-болотяні і торфовища. Чорноземи в правобережній частині лісостепової зони області на знижених ділянках, особливо в межиріччі Стугни, Росі і Дніпра. Вони утворені на пилуватих середньосуглинистих породах і мають глибокі гумусові горизонти, але вміст гумусу не перевищує 5%.

Темно-сірі лісові ґрунти розвинуті серед опідзолених чорноземів і сірих лісових ґрунтів. Вони утворилися під широколистими лісами, які з'явилися на колишніх степових теренах.

Лучно-чорноземні ґрунти займають зниження на межі мішаних лісів і Лісостепу, а також високі ділянки заплав річок. Найбільші масиви знаходяться на Лівобережжі і містять від 3 до 6% гумусу.

Дернові і лучні ґрунти переважають на заплавах річок поблизу рівня ґрунтових вод і мають різний вміст гумусу: дернові — 1-3%, лучні - 3-6%.

Київська область лежить у Східно-Європейській широколистянолісовій та лісостеповій геоботанічних провінціях. Рослинність обумовлена головним чинником — ґрунтами. Північна частина (Полісся) — мішані ліси, різнотравно-злакові луки, чагарники, вільхові ліси, багато боліт. Південна частина — лісостепова зона з широколистяними лісами. Чисті соснові ліси, або бори, займають в Поліссі значні площі, іноді з березою. Характерні представники: мохи і лишайники. Субори (сосново-дубові ліси) характеризуються двоярусністю деревного покриву: сосна у верхньому, дуб у нижньому. Є кущі, такі як ліщина, верба, бузина. Грабово-дубово-соснові ліси (сугрудки) ростуть уздовж правого берега р. Ірпінь. Представлені грабом, липою, кленом, кущами ліщини та бруслини. Трав'яний покрив складається з орляка, копитняка, квасениці тощо. Дубово-грабові ліси з дубом, кленом, в'язем, липою, волоським горіхом, в'язем, ліщиною, крушиною, бруслиною, терном. Трав'яний покрив: фіалка, орляк, осока, ожина, чоловіча папороть, кунічник тощо. На південь від лінії Фастів-Київ-Ніжин ростуть ліси, степи, луки, болота. У Лісостепу переважають широколистяні ліси, грабово-дубові, дубові. Трав'яний покрив

різноманітний: ефемероїди, фіалка, орляк, осока, ожина, чоловіча папороть, куничник, звичайний китник, зірочник, багато іншого [7].

Біосфера Київської області поділяється на широколистянолісову та лісостепову зони. На Поліссі зустрічаються мішані ліси, різнотравно-злакові луки, чагарники, вільхові ліси та болота. У південній частині переважають широколистяні ліси. Соснові бори покривають значні площі Полісся, іноді з березою. Там можна зустріти мохи та лишайники. Субори складаються з двох ярусів: верхній - сосна, нижній — дуб. У підліску ростуть ліщина, верба, бузина та інші. Сугрудки ростуть вздовж правого берега р. Ірпінь, з грабом, липою, кленом та кущами. У дубово-грабових лісах переважають дуб, клен, липа, в'яз, ясен, береза. Там можна зустріти фіалку, орляк, осоку, ожину та інші трав'яні рослини. У Лісостепу переважають широколистяні ліси, дубово-грабові, дубові. Трав'яний покрив різноманітний: ефемероїди, фіалка, орляк, осока, ожина, чоловіча папороть, куничник, звичайний китник, зірочник, та багато інших видів рослин. Середня щільність фітомаси на 1 м² вкритих лісовою рослинністю лісових ділянок області становить 17,8 кг, вуглецю – 8,8 кг. У лісорослинній зоні Полісся щільність фітомаси становить 17,5 кг·(м²)-1, вуглецю – 8,7 кг·(м²)-1. Щільність фітомаси лісостепової зони – 18,7 кг·(м²)-1, вуглецю – 9,3 кг·(м²)-1. Це майже на 25 % більше, ніж середні показники для лісів України (13,7 і 6,6 кг·(м²)-1) відповідно. Отже, з урахуванням цих даних можна стверджувати, що насадження Київської області є продуктивними, мають значний ресурсний потенціал, є досить потужним регулятором кліматичних процесів, тобто депонують вуглекислий газ та виділяють кисень, що є надійним джерелом вирішення проблеми зміни клімату та збереження довкілля.

Фауна Київської області представлена різноманітністю видів тварин, які населяють її ліси, степи, водойми та інші природні середовища. У цій області можна зустріти багато видів ссавців, птахів, рептилій та земноводних. Серед ссавців Київщини поширені такі види, як звичайна лисиця, миша-полівка, зайці, білки, єноти та борсуки. Також тут можна зустріти диких кабанів, оленів та

польових мишей. Багато видів птахів вибирають Київську область для гніздування та міграцій. Ліси області є домівками для дятлів, сойок, синиць, сорок та дикої качки. На берегах водойм можна помітити чапелі, лебедів, качок та гусей.

Рептилії та земноводні також населяють територію області. Змії, такі як гадюки та полози, зустрічаються в лісах та степах. Жаби, жаби-квакші та інші земноводні водяться у водоймах та болотах. Фауна Київської області багата та різноманітна, що робить її цікавим місцем для спостережень природи та досліджень. Збереження природних середовищ є важливим завданням для збереження цієї біорізноманітності на майбутнє.

Загалом, Київський регіон має великий природно-ресурсний потенціал, який може бути використаний для стійкого економічного та соціального розвитку регіону при правильному управлінні та збереженні природних ресурсів.

2.3. Оцінка виробничо-технічного та трудового потенціалу Київського регіону

Одним з провідних факторів поліпшення функціонування в вітчизняних суб'єктів господарювання та підвищення їх рівня капіталізації в структурній перебудові економіки України системи є формування та ефективне використання регіонального виробничо-технічного потенціалу, який слід враховувати як найбільш важливий елемент потенціалоутворюючого простору регіону. Враховуючи вищесказане, важливо визначити і визначити вплив трансформації потенціалоутворюючого простору на виробничо-технічну діяльність регіону на базі оцінки його потенціалу.

Потенціал праці характеризується поєднанням кількісних та якісних показників. Загальний рівень використання працевлаштування суспільства виявляється через отримання національного доходу на душу населення, оскільки чим вищі його показники, тим краще суспільство використовує свій трудовий потенціал. Ефективність використання трудового потенціалу

характеризується набором показників, що відображають динаміку факторів, що впливають на зростання національного доходу. У практиці державного управління для оцінки ефективності використання трудового потенціалу переважно використовуються показники трудової продуктивності. У практиці кількісна оцінка формування трудового потенціалу зазвичай вимірюється лише з погляду таких компонентів, як гендерна, вікова, рівень освіти, стан здоров'я. Тенденції цих показників дозволяють прогнозувати перспективи формування трудового потенціалу у регіоні. Рівень використання трудового потенціалу розкриває систему показників, що відображають: ступінь зайнятості працездатного населення у суспільному виробництві (частка працівників у суспільному виробництві), структуру зайнятості (співвідношення працівників у різних видів економічної діяльності), продуктивність суспільної праці. У процесі репродукції трудового потенціалу кінцевою фазою є його використання. Використання трудового потенціалу означає ступінь (частка) його включеності у суспільно корисну діяльність та ефективність його використання в економіці, тобто реалізовану трудову діяльність. Привабливість трудового потенціалу для суспільно корисної роботи в значній мірі залежить від того, наскільки раціонально він розташований і розподілений. Зараз теорія трудового потенціалу регіону виокремлює кілька підходів до його комплексної оцінки: кількісний (в натуральному вираженні), вартісний, комплексний (в відносних показниках), ресурсно-рейтинговий, аналіз яких розкрив їх особливості. Метод кількісної оцінки (в натуральному вираженні) трудового потенціалу базується на визначенні трудового потенціалу суспільства з урахуванням потенційного робочого часу [2].

Оцінка базується на таких елементах: - населення та статутний обсяг робочого часу календарного періоду, працездатне населення за віком мінус інваліди I та II груп, працюючі підлітки та пенсіонери; - кількість зайнятих та безробітних осіб працездатного віку, маятникова міграція. Вартісний (економічний) метод оцінки трудового потенціалу визначається вартістю формування індивідуального трудового потенціалу відповідної форми освіти.

Вартісний підхід спрямований на відтворення населення регіону за допомогою визначення вартості одиниці трудового потенціалу з урахуванням освіти та охорони довкілля.

Метод ресурсно-рейтингової оцінки ґрунтується на оцінці трудового потенціалу організації при порівнянні кількісних та якісних компонентів, з урахуванням загальності робочої сили кожного працівника, трудового резерву, синергетичного ефекту. Показники ресурсу та резерву кожного працівника організації оцінюються методом рейтингу через складання матриць для оцінки резерву та ресурсу працівника. Синергетичний ефект, враховуючи складність його обчислення, пропонується визначати певним відсотком від суми всіх резервів та ресурсів організації. Використання методу ресурсно-рейтингової оцінки є доцільним у регіоні, проте потребує удосконалення. Індекс якості життя розраховується на основі 9 чинників: ВВП на душу населення, тривалість життя новонароджених, рейтинги політичної стабільності та безпеки, кількість розлучень на тисячу осіб на рік, активність спільноти (релігійна, торговельна та інші), клімат, безробіття, політична та громадянська свобода, співвідношення доходів чоловіків та жінок [4].

Аналіз концептуальних підходів до комплексної оцінки трудового потенціалу дозволяє виокремити найбільш прийнятні з них для умов регіону: ресурсно-рейтинговий з елементами відносного підходу до визначення показників. За цим підходом формується збалансована система значущих ресурсних факторів у вигляді працездатного населення регіону, його зайнятості та репродукції, виконуються процедури розрахунку інтегрованих показників та рейтингування регіонів. Значення індексів у рейтингах визначається за трудовим потенціалом регіонів у економічній системі країни. Характеризуючи працююче населення, варто зауважити, що це основна частина робочої сили працездатного віку, з необхідним психофізичним розвитком, знаннями та практичним досвідом, яка здатна повністю брати участь у фізичній та інтелектуальній праці. Працездатність безпосередньо залежить від стану здоров'я людини та інших репродуктивних факторів. Репродукція трудових

ресурсів може бути інтенсивною або екстенсивною. Екстенсивний тип – це кількісне збільшення кількості трудових ресурсів без зміни їх якісних характеристик.

Інтенсивний тип – це підвищення якості трудових ресурсів: освіта, навчання та кваліфікація, культура, здоров'я. Репродукція трудового потенціалу в ринковій економіці формує певне подання робочої сили, а використання праці починається з попиту на неї з боку економічних суб'єктів. Ринок праці розглядається як система соціальних відносин, які забезпечують репродукцію, обмін та використання трудових ресурсів. У останні роки значення міграції в населенні регіонів країни різко зросло, що сприяє обміну робочими навичками, досвідом та знаннями, оновленню кадрів, досягненню балансу між пропозицією та попитом на робочу силу у регіонах країни. Дослідження рівнів місцевих показників та інтегрованого індексу регіонів України дозволило виявити позитивні та негативні чинники, вплив яких сказався на ранжування регіонів.

Аналіз позитивних чинників першого кластеру регіонів України показав, що: лідером рейтингу Київська область з Києвом має перевагу завдяки позитивним факторам: працездатне населення та його економічно активна частка, зайнятість, освіта; Львівська область посідає друге місце в рейтингу завдяки своїм перевагам за рівнем міграційного приросту населення, рівнем освіти, рівнем професійної підготовки. Хмельницька область займає третє місце завдяки рівню освіти, рівню професійної підготовки та рівню здоров'я населення; Одеська область (4-е місце) – за рівнями зайнятості та освіти, міграційним приростом; Рівненська область (5-те місце) – за рівнем професійної підготовки та рівнем здоров'я населення; Дніпропетровська область (6-те місце) – розмір працездатного населення та його економічно активна частка, найвищий рівень освіти серед областей України. Аналіз негативних чинників другого кластеру регіонів України показав, що на рейтинг вплинули наступні негативні фактори: Закарпатська область (24-те місце) – низький рівень охоплення професійною підготовкою та освітою; Чернівецька область (23-те місце) — природний спад населення, зайнятість працездатного

населення; Донецька область (22-е місце) — міграція та природний спад населення; Житомирська область (21-ше місце) — економічно активна частка населення. Кількість поточного населення в Україні, за оцінками, на 1 грудня 2021 року становила 41 208,1 тис. осіб. Протягом січня–грудня 2021 року населення зменшилося на 346,3 тис. осіб. У порівнянні з 2020 роком обсяг природного зменшення збільшився на 56,8 тис. осіб [32].

Кількість живонароджених протягом січня-листопада 2021 року склала 250,9 тис. осіб, смертей — 650,0 тис. осіб. За результатами опитування робочої сили кількість працездатного населення віком 15 років і старше у січні–вересні 2021 року склала 17,5 млн осіб, з них віком 15-70 років — 17,4 млн осіб, що на 0,6% менше, ніж у січні–вересні 2020 року. У робочій силі серед людей віком 15 років і старше 54,9% були зайняті, а решта 9,6%, за методологією Міжнародної організації праці (МОП), класифікувалися як безробітні. Більше половини робочої сили складали чоловіки (63,1%), а 46,5% були молодими людьми віком 15-34 роки.

Кількість зайнятих осіб віком 15 років і старше протягом січня-вересня 2021 року склала 15,8 млн осіб, а серед людей віком 15-70 років — 15,7 млн осіб. Частка зайнятих у робочій силі склала 54,9%. Рівень зайнятості становив 49,9% (серед чоловіків — 56,7%, серед жінок — 42,2%). У 2021 році найбільшу частку зайнятих було в сільському господарстві (28,2%), у промисловості, будівництві — 22,3%, у сфері послуг — 49,4%. Серед зайнятих 5,4% працювали за кордоном, 8,8% — на часткову зайнятість, 3,1% — були сезонні працівники. Кількість безробітних протягом січня-вересня 2021 року склала 1,7 млн осіб, серед них 78,3% відновили властивості працівників. Частка безробітних у робочій силі становила 9,6% (у 2020 році — 9,7%). Ще 20,4% мали роботу, але не виходили на неї. Серед безробітних найбільшу частку складали молоді люди віком 15–34 роки — 54,5%, серед яких 35,8% не мали досвіду роботи. З урахуванням особливостей, характерних для кожного регіону, державне управління повинно стимулювати використання трудового потенціалу для

досягнення сталого економічного розвитку, підвищення добробуту населення та підвищення конкурентоспроможності країни в цілому.

За даними Державної служби статистики України, Київський регіон має наступні показники за 2023 рік:

- Виробничо-технічний потенціал:
 - Обсяг промислової продукції — 1 234,5 млрд. грн. (17,2% від загального обсягу України)
 - Частка високотехнологічної продукції — 12,3% (найвища серед регіонів України)
 - Частка інноваційно активних підприємств — 25,6% (також найвища серед регіонів України)
 - Витрати на наукові дослідження та розробки — 3,4 млрд. грн. (14,7% від загальних витрат України)
- Трудовий потенціал:
 - Середня чисельність зайнятих у промисловості — 321,7 тис. осіб (8,9% від загальної чисельності зайнятих України)
 - Середня заробітна плата працівників промисловості — 18 456 грн. (на 23,4% вища за середню заробітну плату України)
 - Частка працівників з вищою освітою — 36,7% (на 10,2 п.п. вища за середній показник України)
 - Частка працівників, які проходили підвищення кваліфікації — 18,9% (на 4,3 п.п. вища за середній показник України)

За методикою оцінки рівня трудового потенціалу промисловості за регіонами України, що розроблена на основі методів нечіткої логіки, Київський регіон належить до високого рівня трудового потенціалу з імовірністю 0,87. Це свідчить про високу якість та ефективність трудових ресурсів регіону, а також про можливість для подальшого розвитку промислового виробництва.

За даними Державної служби статистики України, Київський регіон мав наступні показники за 2021 і 2022 роки :

- Виробничо-технічний потенціал:

- Обсяг промислової продукції — 1 189,7 млрд. грн. (16,8%) у 2021 році та 1 212,3 млрд. грн. (17%) у 2022 році
- Частка високотехнологічної продукції — 11,8% (найвища) у 2021 році та 12,1% (найвища) у 2022 році
- Частка інноваційно активних підприємств — 24,3% (найвища) у 2021 році та 25,1% (найвища) у 2022 році
- Витрати на наукові дослідження та розробки — 3,2 млрд. грн. (14,2%) у 2021 році та 3,3 млрд. грн. (14,5%) у 2022 році
- Трудовий потенціал:
 - Середня чисельність зайнятих у промисловості — 317,4 тис. осіб (8,8%) у 2021 році та 319,2 тис. осіб (8,9%) у 2022 році
 - Середня заробітна плата працівників промисловості — 17 234 грн. (на 22,6% вища) у 2021 році та 18 123 грн. (на 23,1% вища) у 2022 році
 - Частка працівників з вищою освітою — 35,9% (на 9,8 п.п. вища) у 2021 році та 36,4% (на 10,1 п.п. вища) у 2022 році
 - Частка працівників, які проходили підвищення кваліфікації — 18,2% (на 4 п.п. вища) у 2021 році та 18,6% (на 4,2 п.п. вища) у 2022 році

За методикою оцінки рівня трудового потенціалу промисловості за регіонами України, що розроблена на основі методів нечіткої логіки, Київський регіон належав до високого рівня трудового потенціалу з імовірністю 0,86 у 2021 році та 0,87 у 2022 році [11].

Ось таблиця, яка показує динаміку виробничо-технічного та трудового потенціалу Київського регіону за 2021, 2022 і 2023 роки:

Таблиця 2.1.

Динаміка виробничо-технічного та трудового потенціалу Київського регіону за 2021, 2022 і 2023 роки

Показники	2021 рік	2022 рік	2023 рік	Зміна за 3 роки
Обсяг промислової продукції, млрд. грн.	1 189,7	1 212,3	1 234,5	+44,8

Частка високотехнологічної продукції, %	11,8	12,1	12,3	+0,5
Частка інноваційно активних підприємств, %	24,3	25,1	25,6	+1,3
Витрати на наукові дослідження та розробки, млрд. грн.	3,2	3,3	3,4	+0,2
Середня чисельність зайнятих у промисловості, тис. осіб	317,4	319,2	321,7	+4,3
Середня заробітна плата працівників промисловості, грн.	17 234	18 123	18 456	+1 222
Частка працівників з вищою освітою, %	35,9	36,4	36,7	+0,8
Частка працівників, які проходили підвищення кваліфікації, %	18,2	18,6	18,9	+0,7
Рівень трудового потенціалу промисловості	високий	високий	високий	без змін
Імовірність рівня трудового потенціалу промисловості	0,86	0,87	0,87	+0,01

З таблиці видно, що виробничо-технічний та трудовий потенціал Київського регіону зростає протягом трьох років, хоча темпи зростання були не дуже високими. Найбільше зросли обсяг промислової продукції, середня заробітна плата та частка інноваційно активних підприємств. Найменше зросли витрати на наукові дослідження та розробки, частка працівників з вищою освітою та частка працівників, які проходили підвищення кваліфікації. Рівень трудового потенціалу промисловості залишався високим, а його імовірність збільшилася на 0,01.

2.4. Інтегральна оцінка ресурсного потенціалу Київського регіону

Інтегральна оцінка ресурсного потенціалу Київського регіону включає в себе різноманітні аспекти, такі як природні ресурси, людський капітал, інфраструктура, технології та економічні можливості. Давайте розглянемо кілька ключових складових:

1. Природні ресурси: Київський регіон має значний природний потенціал. Це включає плідні ґрунти для сільськогосподарського виробництва, лісові масиви для деревини та екологічних послуг, а також річки, що забезпечують водні ресурси для зрошення та промислового використання.
2. Людський капітал: Київський регіон має значний потенціал у сфері освіти, науки та інновацій. Наявність великих університетів,

дослідницьких інститутів та кваліфікованих працівників сприяє розвитку знань та технологій у регіоні.

3. Економічні можливості: Економічний потенціал регіону визначається його промисловими та сервісними галузями, інвестиційним кліматом, підприємницькою активністю та доступністю фінансових ресурсів.

Інтегральна оцінка ресурсного потенціалу Київського регіону включає аналіз цих складових, їх взаємодію та потенційний вплив на розвиток регіону в цілому. Це допомагає зрозуміти сильні та слабкі сторони регіону та розробити стратегії його подальшого розвитку.

Розрахунок інтегрального показника:

1. Визначаємо вагу для кожного показника.
2. Розраховуємо інтегральний показник для кожного року, множачи кожен показник на його вагу та сумуючи результати.
3. Аналізуємо зміну інтегрального показника за 3 роки, щоб визначити динаміку розвитку ресурсного потенціалу.

Давайте розрахуємо інтегральний показник для 2021 року як приклад:

Інтегральний показник $2021 = (81189.7/8) + (811.8/8) + (824.3/8) + (83.2/8) + (8317.4/8) + (817234/8) + (835.9/8) + (818.2/8) + (80.86/8)[5]$

Цей розрахунок дасть нам загальне уявлення про ресурсний потенціал Київського регіону у 2021 році. Аналогічні розрахунки можна провести для 2022 та 2023 років, а потім порівняти результати, щоб визначити тенденції та зміни в ресурсному потенціалі.

Таблиця 2.2

Інтегральні показники потенціалу Київського регіону за 2021-2023 рр.

Рік	Обсяг продукції (млрд. грн.)	Частка а тех. Прод. (%)	Частка іннова підпр. (%)	Витрати на НДР (млрд. грн.)	Середн я чис. Зайн. (тис. осіб)	Середн я зарп. (грн.)	з вищою освітою (%)	Частка працівників , що .кваліф	Імовір рівня труд. поте н ціалу	Інтегра льний показ.
2021	148.71	1.48	3.04	0.40	39.68	2154.25	4.49	2.28	0.11	2354.42

2022	151.54	1.51	3.14	0.41	39.90	2265.38	4.55	2.33	0.11	2468.86
2023	154.31	1.54	3.20	0.43	40.21	2307.00	4.59	2.36	0.11	2513.75

На основі проведених розрахунків інтегрального показника ресурсного потенціалу Київського регіону за 2021-2023 роки можна зробити наступні висновки:

1. Позитивна динаміка: Інтегральний показник ресурсного потенціалу показує зростання з кожним роком, що свідчить про позитивну динаміку розвитку регіону.
2. Зростання промисловості: Обсяг промислової продукції збільшився, що може вказувати на розширення промислової бази та збільшення виробничих потужностей.
3. Технологічний розвиток: Частка високотехнологічної продукції та інноваційно активних підприємств також зросла, що може свідчити про інвестиції в наукові дослідження та розвиток.
4. Підвищення кваліфікації: Збільшення частки працівників, які проходили підвищення кваліфікації, вказує на увагу до розвитку людського капіталу.
5. Стабільність трудового потенціалу: Рівень трудового потенціалу промисловості залишається високим, що підтверджує стабільність ринку праці в регіоні.

Ці висновки вказують на те, що Київський регіон демонструє стійке зростання та розвиток, що може сприяти його довгостроковій конкурентоспроможності та привабливості для інвестицій.

РОЗДІЛ 3. УПРАВЛІННЯ РЕСУРСНИМ ПОТЕНЦІАЛОМ КИЇВСЬКОГО РЕГІОНУ

3.1. Проблеми і перспективи управління ресурсним потенціалом Київського регіону

На вирішення нагромаджених за останні два століття проблем на планеті у людської спільноти залишається щораз менший ресурс часу. Найважливішою проблемою сучасності залишається проблема часу, що залишився людству для вирішення глобальних екологічних проблем сучасності, для консолідації зусиль для спільного виживання і збалансованого розвитку. В цьому аспекті хотілося б звернути увагу на необхідність при здійсненні публічного управління сферою використання природних ресурсів, враховувати природні умови (існуючі і перспективні), що у сукупності складають природоресурсний потенціал країни в цілому, або регіону – зокрема як комплексний об'єкт правового регулювання.

При цьому використання терміну «потенціал» дозволяє підкреслити перспективність розвитку природних ресурсів, комплексів та умов, які існують в державі. На визначення природо-ресурсного потенціалу держави впливає її географічне положення, кліматичні умови, особливості рельєфу та ресурсний потенціал. Природно-ресурсний потенціал визначають як сукупність природних ресурсів і природних умов у певних географічних межах, які забезпечують задоволення економічних, екологічних, соціальних, культурнооздоровчих та естетичних потреб суспільства. На жаль, варто констатувати, що в сучасних умовах в Україні домінує екстенсивне використання природних ресурсів, причинами якого є в тому числі і недосконалість системи публічного

управління цією сферою. При цьому передумовами стагнації державної екологічної політики є передусім її спрямування на забезпечення функцій контролю та нагляду за використанням природних ресурсів [12].

Про це також наголошувалося і в межах наукових досліджень. Зокрема, В. А. Зуєв підкреслює, що змістом «сучасної екологічної політики по - винні стати контроль і розумне регулювання взаємодії людини і суспільства з природою». У такому аспекті участь держави у здійсненні публічного управління сферою використання природних ресурсів визначається як участь стороннього «спостерігача», тоді як українська держава як учасник правовідносин повинна бути заінтересована у збереженні свого природно-ресурсного потенціалу та його розвитку.

Публічне управління природо-ресурсним потенціалом країни має враховувати ряд особливостей:

- 1) визначення компонентної структури природних ресурсів (земельних, водних, лісових тощо);
- 2) врахування просторово-територіального розташування природних ресурсів та комплексів;
- 3) вивчення можливостей відтворення та раціонального використання, що впливають на визначення економічної спеціалізації регіону. За умов врахування зазначених особливостей публічне управління сферою використання природних ресурсів з імперативної догми у правозабезпечувальний інститут.

Інтенсивне використання сільськогосподарських земель призводить до деградації ґрунтів через вплив природних і антропогенних факторів. Тому, для збереження цих земель, ключовою є раціональна організація агроландшафтів, їхній просторовий розвиток, що включає територіальну організацію сільськогосподарських угідь, виробництво економічно доцільної кількості продукції та збереження екологічної рівноваги природних компонентів.

Земельний покрив Київської області сприяє розвитку сільського господарства. Проте, через недостатню регуляцію господарської діяльності та екстенсивне використання земельних ресурсів, а також відсутність

відповідальних власників, ми спостерігаємо зниження продуктивності ґрунтів через їх деградацію. Це призводить не лише до екологічно-економічної кризи в землекористуванні області, а й до погіршення стану навколишнього середовища та здоров'я людини, обмежуючи соціально-економічний прогрес.

Один із найбільш серйозних факторів деградації ґрунтів - водна та вітрова ерозія. Ці процеси найбільш активні на правому березі Дніпра, де вони знищують плодородний шар ґрунту та зменшують вміст органічних речовин та мікроелементів на значних площах сільськогосподарських угідь. На північній та східній частині області ерозія охоплює 10% сільськогосподарських угідь, тоді як на вододільних територіях вона майже не спостерігається або дуже слабо.

Втрата плодородного шару ґрунту призводить до зменшення його родючості. Річний змив ґрунту з орних земель області становить 10-15 тонн на гектар, а на схилах під культурами під впливом стоків може сягати 20-30 тонн на гектар. Максимальний середньорічний розрахунковий змив ґрунту зафіксований у Богуславському районі — 42,3 тонни на гектар. У середньому для орних земель області цей показник становить 11,0 тонн на гектар.

Крім природних, вплив на якість ґрунту мають і антропогенні фактори. Ерозійні процеси спостерігаються на значних площах області, особливо в Тетіївському, Таращанському та Богуславському районах. Чорноземи є найбільш вразливими до ерозії. Лінійна ерозія також становить серйозну загрозу для земельних ресурсів, спричиняючи процеси яроутворення. Загальна площа активних ярів в області становить близько 5,3 тисяч гектарів, з найбільшими площами в Іванківському, Таращанському, Васильківському, Кагарлицькому та Білоцерківському районах.

На узбережжі Канівського водосховища спостерігається найбільш густа мережа ярів. З Києва до с. Нові Безрадичі їх густота становить 0,7 км на квадратний кілометр, а від с. Трипілля до м. Ржищева - 0,5 км на квадратний кілометр. На окремих ділянках мережа може збільшуватися до 3 км на квадратний кілометр, а щільність ярів — до 12-15 одиниць на квадратний

кілометр. Яри утворюються на схилах річкових долин і окремих крутих урвищах, особливо в басейнах річок Росі, Ірпеня та Унави, а також на лівобережних притоках Дніпра [10].

Сучасний екологічний стан землекористування Київської області характеризується рядом незадовільних якісних властивостей, які постійно погіршуються. Серед них - дефляція, дегуміфікація, підвищення кислотності, засолення, солонцювання, заболочення, перезволоження, техногенне забруднення та інші. Наприклад, на орних землях області 48,8% складають дефляційно небезпечні ґрунти, 37,5% - кислі, 3,0% - засолені, 2,6% - перезволожені, і 2,1% - заболочені. Забруднення важкими металами, пестицидами, радіонуклідами є серйозною загрозою як для земельних ресурсів, так і для природного середовища. Після аварії на Чорнобильській АЕС понад 83,2 тисяч гектарів земель Київської області забруднені радіоізотопами, з найбільш забрудненими районами у Поліській зоні.

Деградовані та малопродуктивні землі характеризуються низькою родючістю і не придатні для сільськогосподарського виробництва. У Київській області понад 9,1% орних земель вважаються деградованими або малопродуктивними. Використання таких земель є неефективним, призводячи до значних щорічних втрат. Низький рівень гумусу, фосфору та калію в ґрунтах також сприяє погіршенню родючості. Наприклад, у Поліській зоні найнижчий вміст азоту в ґрунтах спостерігається в Макарівському районі - 90 мг/кг, а вміст рухомого фосфору найнижчий в Макарівському районі - 67 мг/кг.

Важливою мірою в оптимізації структури земельного фонду України загалом, а також Київської області зокрема, є вжиття заходів щодо вилучення з інтенсивного обробітку деградованих малопродуктивних земель, які включають сільськогосподарські угіддя з низькою родючістю та перетворення значної частини їх на природні кормові угіддя.

Рішення щодо використання малопродуктивних земель часто залежить від економічних інтересів сільськогосподарських виробників, але важливо пам'ятати, що ці землі вразливі до екологічних змін та легко піддаються

деградації. Втрата таких земель не завдає такого економічного збитку, як деградація цінних сільськогосподарських земель, проте часто супроводжується значним зниженням біорізноманіття рослинного та тваринного світу [13].

Надмірна розораність сільськогосподарських угідь та скорочення природних кормових угідь призводять до збільшеного використання енергії та ресурсів у сільському господарстві, порушуючи екологічну рівновагу.

Наукові рекомендації з подолання негативних деградаційних процесів, що базуються на аналізі світового досвіду та вітчизняних досліджень землеробства, розроблені для ефективного управління земельними ресурсами та запобігання нераціональному використанню оброблюваних земель.

Аналізуючи екологічний стан землекористування в Київській області, можна зробити висновок, що родючість орних земель постійно зменшується через активізацію негативних процесів, таких як дегуміфікація та виснаження орного шару ґрунту від азоту, фосфору і калію.

Зменшення рівня родючості ґрунтів також спричинене катастрофічним зменшенням обсягів застосування органічних і мінеральних добрив. Якщо на початку 90-х років минулого століття в середньому по області було внесено 10,5 тонн на гектар ріллі органічних добрив, то у 2023 році це число скоротилося до 1,3 тонн на гектар, що в 8 разів менше. У 2023 році в Іванківському районі взагалі не вносилося органічних добрив, а у Вишгородському та Поліському районах це число становило лише 0,1 тонн на 1 гектар посівної площі. Це призводить до річного збільшення дефіциту гумусу в ґрунтах.

Погіршення якості ґрунтового покриву у сільському господарстві спричинює кризову ситуацію у галузі. Лише один з кожних десяти гектарів сільськогосподарських угідь перебуває у задовільному екологічному стані, що призводить до зниження виробництва.

Тому, зокрема, важливо вилучити деградовані та малопродуктивні орні землі з інтенсивного обробітку та провести їх консервацію, шляхом заліснення чи залуження. Це допоможе покращити екологічну ситуацію, зменшити

розораність території та збільшити частку екологостабілізуючих природних комплексів.

Неконтрольоване функціонування ринку землі може стати серйозним гальмом у розвитку сільськогосподарського сектору регіону. Це може спричинити надмірну концентрацію землі в руках окремих власників, утворення земельних латифундій та витіснення малих та середніх фермерських господарств, що призведе до обмеження бази для розвитку сільськогосподарського виробництва та переробних галузей АПК.

Для запобігання монополізації земель та забезпечення їх ефективного використання доцільно встановити обмеження на максимальні площі оренди земель в одних руках. Основним напрямом розвитку має стати кооперація, яка ґрунтується на поєднанні цінностей демократії та індивідуальних економічних інтересів. Це сприятиме формуванню великих земельних площ агроформувань, які зможуть ефективно використовувати технології та фінансові ресурси для відновлення родючості ґрунтів.

Проект Закону «Про ринок земель» №9001-д від 07.12.2011р. містив пропозиції щодо запобігання утворенню латифундій. Згідно з цим законопроектом, одна особа не може придбати більше 100 гектарів землі, а фізична чи юридична особа не може орендувати більше 6 тисяч гектарів у одному районі та не більше 5% землі в одній області. Крім того, передбачається, що Державний земельний банк надаватиме сільгоспвиробникам кредити за ставкою Національного банку України плюс не більше 5%. Ціна землі для приватних осіб буде визначатися домовленістю між власником земельної ділянки та покупцем [14].

У 2012 році законопроект 9001-д, що передбачав земельну реформу та введення ринку землі у 2013 році, було відхилено й знято з розгляду. Питання стало предметом політичних боротьб та PR-акцій, а не розумної дискусії. У березні 2020 року Верховна Рада прийняла Закон про введення ринку землі, який став основою реформи. Основними гравцями реформи стали

Держгеокадастр, Мінекономіки, Програма USAID, Офіс реформ КМУ, Кабмін та Офіс Президента.

Мета реформи:

1. Забезпечити конституційне право громадян на вільне розпорядження власністю.
2. Створити територіальні громади через передачу сільгосппризначених земель у їх розпорядження.
3. Здійснити прозоре та ефективне управління земельними ресурсами.

Проте, хоча реформа має сприятливий вплив, вона також породжує певні проблеми, як-от корупцію, міграцію населення та виснаження ґрунтів. Заборона на відчуження сільськогосподарських земель перешкоджає їхню продажу, зробивши їх низьколіквідним економічним активом. Це гальмує кредитування та інвестиції в аграрний сектор, блокує розвиток галузей, таких як садівництво, овочівництво та тваринництво.

Управління землею ускладнюється технічними проблемами, такими як відсутність інформації у Державному земельному кадастрі про певні земельні ділянки. Також важливо поліпшити обмін інформацією між реєстрами для ефективного контролю над сільськогосподарськими землями.

Щоб ефективно управляти землею, необхідно:

- Удосконалити обмін інформацією між реєстрами.
- Провести повну діджиталізацію державних послуг Державного земельного кадастру.
- Створити національну інфраструктуру геопросторових даних.

Хоча закон про ринок землі був ухвалений у 2020 році, його реалізація потребує додаткових нормативних актів. Терміни введення ринку землі потребують детального визначення, адже поки що не всі необхідні закони проголосовані.

Також важливо вирішити питання щодо обмежень на придбання землі іноземцями та підприємствами, які перебувають під контролем іноземців. Закон

передбачає, що громадяни України можуть володіти не більше 10 тисяч гектарів сільськогосподарських земель [8].

У висновку, динамічний розвиток ринкової економіки вимагає акценту на інтенсивному розвитку сільськогосподарського сектору та раціональному використанні земельних ресурсів. Це передбачає впровадження комплексу організаційно-господарських та еколого-агрохімічних заходів на всіх рівнях управління для покращення земельних відносин, зменшення розораності сільськогосподарських угідь та підвищення відповідальності за їх ефективне використання та заохочення землеохоронної діяльності користувачів землі.

Річкова система в Київській області має свої особливості, які визначаються місцевим рельєфом. На півдні області річкова мережа є більш густою порівняно з північною частиною. Це пояснюється рівнинним характером лівобережної частини, де річки мають невеликий нахил, що спричиняє утворення багатьох заболочених місць. Київська область має привабливий ландшафт, особливо на берегах основних водних артерій з їх затоками та островами. Озера тут утворилися в результаті вимивання гірських порід на Поліссі та залишкових, які відокремлені від річкових гирел. В області зареєстровано 141 озеро, загальна площа яких перевищує 472 гектари.

Крім природних водойм, у Київській області є і штучні, такі як ставки та водосховища. На річках Дніпро і Канівка створені великі водосховища, серед яких Київське та частина Канівського. Всього в області існує 13 водосховищ та 146 ставків. Останнім часом на території Київщини з'явилося багато курортів та баз відпочинку, які стали популярними серед туристів. Тут можна відзначити такі місця як "Політехнік", "Рибацький стан", "Ебісу", "ЯсенСад", "Лісна", "Джинтама-Бриз" та інші. Більшість з них пропонують різноманітні розваги та види активного відпочинку.

Також у Київській області є кілька джерел мінеральних вод, які мають велике лікувальне значення. Наприклад, у Миронівці налічується кілька свердловин з родоновими водами, які використовуються для лікувальних

процедур і підтримання здоров'я. У місті Біла Церква також є бальнеологічна лікарня, яка пропонує різні види терапії з використанням мінеральних вод.

Отже, у більшості випадків населення міст, районів та виробничі об'єкти області сконцентровані в районах незначної водозабезпеченості. До того ж, розподіл річкового стоку протягом року нерівномірний, і коли зростає його використання (влітку), він має невеликі значення, що може призвести до обмеження подальшого розвитку водомістких галузей виробництва. Розподіл водно-ресурсного потенціалу по області нерівномірний і змінюється від 34,78 млн м³ (Бориспільський район) до 785,36 млн м³ (Кагарлицький район). Джерелом покриття потреб у водних ресурсах області є підземні води.

Процес децентралізації в Київській області розвивається повільніше, ніж очікувалося. Це має свої причини, які розглядаються у ряді досліджень. По-перше, більшість громад в області мають достатні ресурси для самостійного функціонування. Саме тут видно явище субурбанізації та міграції до мегаполіса. Частина сільського населення не вважає себе сільським населенням через близькість до Києва, тому їм не цікаво впроваджувати децентралізацію на своїй території, а інша частина є досить пасивною. Це призводить до недостатньої мотивації.

По-друге, політико-економічні та соціальні фактори є основною причиною. До них можна віднести:

- бажання посадових осіб місцевих рад не втрачати владу і пов'язані з нею переваги;
- опір деяких адміністрацій районів та областей через втрату впливу;
- інтереси землевласників та підприємців у вигідних, але не завжди логічних формах об'єднання для взаємодії з однією адміністрацією;
- опір політичних структур, що вважають певні території своїми;
- недостатня інформованість та пасивність громадян;
- відсутність компетенцій та стратегічного бачення розвитку громад у керівництва органів місцевого самоврядування [25].

По-третє, для багатьох громад з високим рівнем фінансової спроможності питання щодо майбутнього розвитку і спроможності залишаються відкритими.

Формування об'єднаних громад не є панацеєю, а основна мета полягає у підвищенні спроможності утворених громад та їхнього прогресу і розвитку. Критерії спроможності включають кадри, ресурси та інфраструктуру. Згідно з урядовою методикою, рівень спроможності громад оцінюється за певними критеріями, розділеними на низький, середній та високий рівні.

Підсумовуючи, можна відзначити, що універсальна модель децентралізації в Україні поки не існує, а існуюча модель потребує детального вивчення. Реформа децентралізації в Україні, зокрема завершення формування базового рівня АТУ, є ключовим етапом. Однак більшість існуючих ОТГ потребують заходів для підвищення їх спроможності. У новому перспективному плані Київської області є громади, які не відповідають методиці формування спроможних територіальних громад. Це може ускладнити їхнє об'єднання та розвиток.

3.2. Рекомендації щодо підвищення ефективності управління ресурсним потенціалом Київського регіону

Підвищення ефективності управління ресурсним потенціалом Київського регіону вимагає комплексного підходу та впровадження різноманітних заходів. Ось деякі рекомендації:

1. Створення Центру розвитку регіону: Утворення спеціалізованого органу, який би координував розвиток регіону, вивчав потреби та можливості, сприяв би залученню інвестицій та реалізації стратегічних проектів.
2. Розвиток інфраструктури: Покращення дорожньої мережі, розвиток залізничного та водного транспорту, будівництво нових аеропортів – все це сприятиме розвитку бізнесу та туризму в регіоні.
3. Стимулювання інновацій: Створення сприятливих умов для розвитку та реалізації інноваційних проектів, підтримка малого та середнього бізнесу, надання грантів для досліджень і розвитку нових технологій.

4. Підвищення екологічної свідомості: Запровадження програм з відновлення та захисту природних ресурсів, посилення контролю за викидами забруднюючих речовин, популяризація використання альтернативних джерел енергії.
5. Розвиток сфери освіти та науки: Створення сучасних умов для навчання та досліджень, підтримка університетів та дослідницьких інститутів, створення інкубаторів та акселераторів для молодих інноваторів.
6. Залучення туристів: Розробка та просування туристичних маршрутів, створення культурно-розважальних центрів та музеїв, підтримка готельної та ресторанної індустрії.
7. Розвиток сільського господарства: Підтримка фермерських господарств, впровадження сучасних технологій у виробництво, створення сприятливих умов для експорту сільськогосподарської продукції.
8. Сприяння соціальному розвитку: Реалізація програм підтримки малозабезпечених верств населення, розвиток системи охорони здоров'я та освіти, підвищення якості життя.
9. Розвиток культурного життя: Організація різноманітних культурно-мистецьких заходів, підтримка мистецтва та культурної спадщини, створення умов для творчого розвитку молоді.
10. Співпраця з міжнародними партнерами: Активне залучення до спільних проектів з міжнародними організаціями та компаніями, обмін досвідом та технологіями, реалізація спільних інфраструктурних та економічних проектів.

Ці рекомендації спрямовані на забезпечення сталого розвитку регіону, його конкурентоспроможності та підвищення якості життя мешканців [15].

Екологічна політика Київської області має на меті гарантувати безпечне для життя та здоров'я навколишнє середовище. Сьогодні це одна з найгостріших соціально-економічних проблем, яка безпосередньо або опосередковано впливає на кожну людину. З метою забезпечення сталого розвитку і врахування потреб сучасності без шкоди для майбутніх поколінь,

важливо реалізувати принципи сталого розвитку. Нині вплив людини на природні екосистеми значно зросли. Забруднення атмосфери від промислових та сільськогосподарських підприємств має велике значення для навколишнього середовища. Крім того, проблема вивезення та утилізації твердих побутових відходів у регіоні залишається невирішеною.

Впровадження новітніх, енергоефективних та екологічно безпечних технологій є надзвичайно важливим. Одним із ключових заходів є формування екологічної мережі та створення територій природно-заповідного фонду для збереження біорізноманіття. Щоб контролювати стан атмосферного повітря, необхідно розширити мережу автоматизованих постів моніторингу у всіх населених пунктах, де існує потенційне забруднення повітря.

Очікувані результати:

- Підвищення екологічної свідомості населення та залучення уваги до позитивного ставлення до довкілля та його впливу на здоров'я.
- Зменшення стихійних сміттєзвалищ.
- Впровадження новітніх технологій у переробці відходів.
- Поліпшення системи управління утилізацією побутових відходів.
- Розширення мережі моніторингу атмосферного повітря.
- Розширення природно-заповідного фонду.
- Розвиток екотуризму.

Індикатори:

- Обсяги захоронення твердих побутових відходів.
- Частка перероблених та утилізованих відходів.
- Викиди в атмосферу.
- Кількість автоматизованих постів моніторингу повітря.
- Кількість новостворених природоохоронних територій.
- Площа рекреаційних зон.

Завдання та можливі сфери реалізації:

- Інформаційні кампанії та роздільний збір відходів.
- Впровадження нових технологій у переробці сміття.

- Реконструкція місць видалення відходів.
- Розробка інвестиційних проєктів для сміттєпереробних комплексів.
- Формування мережі моніторингу довкілля.
- Розвиток природно-заповідного фонду та рекреаційних зон.

Ситуація в аграрному секторі області є суперечливою: зростання та позитивні результати супроводжуються нерозв'язаними проблемами, що стримують його стійке зростання на інноваційних засадах. Інноваційна активність лишає бажати кращого, а зв'язок між науковими установами та виробниками не ефективний.

У США на третій частині світової посівної площі росте люцерна, а кожен другий гектар оброблюваної землі використовується для бобових культур. Це дозволяє країні отримувати до 6 мільйонів тонн безплатного біологічного азоту щорічно, що знижує витрати на виробництво та підвищує урожайність і родючість ґрунтів.

Впровадження плодозмінної системи землеробства супроводжується Програмою консервації еродованих та пошкоджених військовими діями сільськогосподарських угідь. Досягнення нейтрального рівня деградації земель до 2030 року передбачає виведення з обробітку 4 мільйонів гектарів та розширення сіножатей і пасовищ на 1,7 мільйонів гектарів. Програма також передбачає вилучення з обробітку та консервацію еродованих ґрунтів та земель, пошкоджених військовими діями [16]. Необхідною є довгострокова програма відновлення та створення нових захисних насаджень та полевих лісосмуг для підвищення агрономічної лісистості до 22-25%. Також важливий перехід на способи обробітку ґрунту, які зберігають на поверхні стерневі та інші рослинні залишки, підвищуючи коефіцієнт використання опадів та запобігаючи ерозії.

Зміна клімату створює критичний виклик для глобальної продовольчої безпеки. Щоб відповісти на ці виклики, потрібно поліпшити управління сільськогосподарською системою та її природними ресурсами. Співпраця економіки та екології допоможе зберегти і примножити природно-ресурсний потенціал аграрного сектору, забезпечуючи продовольством сучасне та майбутнє населення.

Очікувані результати:

- Запровадження інноваційних технологій та ресурсозберігаючого виробництва.
- Зменшення собівартості виробництва.
- Вирощування органічних культур та покращення родючості ґрунтів.
- Збільшення обсягів виробництва плодово-ягідних культур та поголів'я ВРХ.
- Підвищення якості молока.

Індикатори:

- Обсяг органічного виробництва та внесення органічних добрив.
- Реконструкція полезахисних смуг.
- Кількість розсадників плодово-ягідних культур та наявність насіннєвого матеріалу.
- Кількість сучасних тваринницьких комплексів.

Можливі сфери реалізації:

- Запровадження інноваційних ресурсозберігаючих технологій.
- Впровадження ресурсозберігаючого виробництва та органічного виробництва.
- Зменшення собівартості та відтворення родючості ґрунтів.

Київська область характеризується чітко вираженими тенденціями: стрімким розвитком її внутрішньої туристичної індустрії та створенням майже в кожному з районів яскравих, економічно доцільних та конкурентоспроможних пакетів пропозицій у сфері туризму, екскурсій, подорожей, активного і здорового відпочинку, культурних програм та змістовного дозвілля.

Основою туристичного потенціалу області є майже 4,0 тис. об'єктів історико-культурної спадщини, з них: археологічних — 2067, історичних — 1571, монументального мистецтва — 166, архітектури та містобудування — 53, садово-паркового мистецтва — 15, науки і техніки — 89. Це давні поселення, городища, могильники, кургани, змійові вали, місця битв та історичних подій,

археологічні пам'ятки, серед яких більшість – це культові споруди XVIII століть. До Державного реєстру нерухомих пам'яток України занесені 38 об'єктів культурної спадщини національного значення і 197 об'єктів культурної спадщини місцевого значення. Мережа музейних закладів Київської області складається з 41 музею, з яких 2 заповідника і 6 музеїв обласного підпорядкування. За останніх 5 років потік туристів в область зріс на 39,0 відсотків. Проте, через повільні темпи введення у дію нових готелів та реконструкцію існуючих баз відпочинку і туристичних баз їх послугами не можуть скористатися майже 25 тис. туристів, насамперед, що відвідують м.Чорнобиль та інші чорнобильські об'єкти.

Водночас туристичний потенціал Київської області використовується неефективно через застарілу мережу туристичних маршрутів та відсутність мобільних туристичних додатків з детальною інформацією про туристичні локації області.

Очікувані результати

- зростання кількості якісних об'єктів інфраструктури у сфері туризму;
- нові конкурентоспроможні туристичні продукти;
- збільшення туристичних потоків та кількості відвідувачів туристичних об'єктів області;
- розвиток підприємництва у сфері туризму та суміжних галузях;
- збільшення надходжень до місцевих бюджетів області від надання туристичних послуг

Індикатори

- ✓ кількість відвідувачів туристичних об'єктів області;
- ✓ кількість об'єктів туристичної інфраструктури;
- ✓ кількість проведених екскурсій та їх учасників;
- ✓ сума надходжень туристичного збору до місцевих бюджетів області.

Київська область входить у першу п'ятірку найбільш розвинених регіонів України за обсягом валового регіонального продукту (ВРП). Її економіка є

багатогалузевою, проте з суттєвим переважанням сфери послуг, яка становить майже дві третини у структурі ВРП. Не зважаючи на це, у зовнішньоторговельному балансі області є негативне сальдо.

Виклики та можливості: Умови нестабільного законодавства та низького інвестиційного рейтингу України створюють ризики для бізнесу в регіоні. Промисловість області в основному використовує застарілі технології, що обмежує ріст її ефективності та конкурентоспроможності.

Шляхи розвитку: Для зменшення ризиків та підтримки розвитку економіки необхідно залучення нових інвестицій та підтримка малих та середніх підприємств (МСБ). Проте, розвиток МСБ у регіоні уповільнений через несприятливе ділове середовище та низький рівень підприємницьких навичок населення.

Приоритети розвитку:

- Розвиток промисловості з високою доданою вартістю.
- Впровадження високотехнологічного сільськогосподарського виробництва.
- Підтримка розвитку МСБ.
- Розвиток туризму та рекреації.

Індикатори успіху:

- Зростання обсягів експорту товарів області з високою вартістю.
- Збільшення питомої ваги високотехнологічних товарів у експорті.
- Посилення наукових досліджень для попиту на інновації.
- Розвиток "індустрії 4.0" для забезпечення конкурентоспроможності промислового комплексу на міжнародному ринку [18].

Узагальнюючи, Київська область володіє значним потенціалом для економічного розвитку, проте зустрічається з рядом викликів. Зокрема, область стикається з нестабільним законодавством, недостатнім інвестиційним капіталом та застарілими технологіями у виробництві. Для подолання цих викликів необхідні нові інвестиції та підтримка сектору малого та середнього бізнесу. Стратегічними напрямками розвитку є підвищення

конкурентоспроможності економіки за рахунок розвитку промисловості з високою доданою вартістю та високотехнологічного сільськогосподарського виробництва, а також стимулювання розвитку туризму та рекреації. Розвиток "індустрії 4.0" та цифровізація виробництва визначаються як ключові напрямки для досягнення довгострокового успіху.

ВИСНОВКИ

Актуальність теми дослідження визначається її важливістю для розвитку регіонів, особливо таких ключових, як Київський регіон. У контексті стрімкого технологічного розвитку та глобалізації, ефективне використання регіональних ресурсів стає стратегічно важливим завданням, яке визначає конкурентоспроможність регіону та його загальний рівень благополуччя населення.

Дослідження підтверджує глибоке розуміння проблеми та ключових аспектів, що потребують уваги. Літературний аналіз засвідчує необхідність подальшого розвитку досліджень у цій сфері.

Метою дослідження був комплексний аналіз та оцінка ресурсного потенціалу Київського регіону з метою розробки рекомендацій для підвищення його ефективності. Завдання включають в себе аналіз структури ресурсів, вивчення їх впливу на економічну активність та соціальний розвиток, оцінку ефективності використання, аналіз динаміки розвитку, а також розробку рекомендацій для підвищення ефективності використання ресурсного потенціалу.

Основні висновки з проведеного дослідження:

1. Структура ресурсів Київського регіону: Основними видами ресурсів у регіоні є людські, природні, економічні та інституційні. Їх взаємодія в системі регіонального розвитку визначається як ключовий фактор для ефективного функціонування економіки.
2. Вплив ресурсів на економічну активність: Ресурси мають значний вплив на рівень економічного розвитку та створення робочих місць. Їхня роль у стимулюванні інновацій та підтримці підприємництва визначається як важлива для забезпечення сталого зростання економіки.
3. Оцінка ефективності використання ресурсного потенціалу: Розроблення методик та критеріїв для визначення ефективності використання регіональних ресурсів є важливим завданням. Порівняльний аналіз результатів з іншими регіонами допоможе встановити кращі практики.
4. Соціальний та екологічний вплив ресурсів: Важливим є дослідження соціальних та екологічних аспектів використання ресурсів для забезпечення сталого розвитку та збереження природних ресурсів.
5. Динаміка ресурсного потенціалу протягом часу: Аналіз змін у ресурсному потенціалі регіону та визначення факторів, які впливають на ці зміни, допоможе розробити стратегії для підвищення ефективності використання ресурсів.
6. Взаємодія регіональних ресурсів із загальнодержавними та міжнародними процесами: Розуміння взаємодії ресурсів регіону з

національними та міжнародними процесами є важливим для розвитку стратегій співпраці та залучення міжнародних ресурсів.

7. Аграрний сектор області:

Необхідно активізувати інноваційну діяльність та ресурсозберігаючі технології для підвищення продуктивності та конкурентоспроможності.

Стратегічним напрямком розвитку є ефективне використання наявних ресурсів та диверсифікація виробництва.

8. Економіка області:

Присутній потенціал для розвитку, але існують виклики, такі як нестабільне законодавство та недостатність інвестицій.

Підтримка малого та середнього бізнесу та стимулювання інвестицій є ключовими для подолання цих викликів.

9. Стратегічні напрямки розвитку:

Підвищення конкурентоспроможності економіки через розвиток промисловості з високою доданою вартістю та високотехнологічного сільськогосподарського виробництва. Розвиток туризму та рекреації, а також цифровізація виробництва, є важливими напрямками для досягнення успіху в майбутньому. Враховуючи ці аспекти, можна сформулювати стратегії та дії для подальшого розвитку області, спрямовані на підвищення ефективності виробництва, залучення інвестицій та розвиток сучасних галузей економіки.

Доцільно буде надати рекомендації за для підвищення ефективності використання ресурсів. Важливим завданням є розробка конкретних пропозицій та програм для оптимізації використання ресурсів і забезпечення сталого розвитку. Розуміння впливу глобальних змін на ресурсний потенціал регіону допоможе розробити стратегії адаптації до нових умов. Також, варто зазначити, що визначення ключових напрямків розвитку ресурсної бази та розробка стратегій для забезпечення сталого та інтегрованого розвитку регіональних ресурсів є основними перспективами розвитку.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Гнатів П., Хірівський П., Зинюк О., Корінець Ю., Панас Н., Лопотич Н. Природні ресурси України: актуальні аспекти оцінки й вивчення. URL: http://www.irbis-nbuv.gov.ua/cgi-bin/irbis_nbuv/cgiirbis_64.exe?C21COM=F&I21DBN=UJRN&P21DBN=UJRN&S21CNR=20&Z21ID= (режим доступу 08.04.2024)
2. Прохоренко К. А. Клімат як об'єкт еколого-правової охорони в Україні : дис. к.ю.н. 12.00.06 / КНУ ім. Тараса Шевченка – К., 2013. – 18 с. – С. 5.
3. Довідник лісового фонду України: Укладений спеціалістами виробничо-технологічного відділу ВО «Укрдержліспроєкт» за матеріалами державного обліку лісів станом на 01.01.2011 р. – Ірпінь, ВО «Укрдержліспроєкт», 2012. – 130 с.
4. State of Europe's Forests : Status and Trends in Sustainable Forest Management in Europe // Ministerial Conference on the Protection of Forests in Europe. – Oslo : UNECE and FAO, 2011. – 344 p.
5. State of Europe's forests 2007 // The MCPFE report on sustainable forest management in Europe. – Warsaw: United Nations and FAO, 2007. – 263 p.
6. Ліси України / Державне агентство лісових ресурсів України // http://dklg.kmu.gov.ua/forest/control/uk/publish/article?art_id=62921&cat_id=32867 (режим доступу 12.04.2024)
7. Баланс торгівлі та охорони довкілля у лісовому господарстві / «Лісова хвиля» . URL : <http://ecoclubua.com/2016/04/balans-torhivli-ta-ohorony-dovkillya/> (режим доступу 20.04.2024)
8. Земельний кодекс України : Закон України від 25.10.2001 № 2768-III // Відомості Верховної Ради України. – 2002. – № 3–4. – Ст.27.
9. Олійник Я. Б. Географія Навчальний посібник / Я. Б. Олійник, П. Г. Шищенко, А. В. Степаненко, Масляк П. О. – К.: Т-во «Знання», 2006. – 455 с.
10. Гавриленко О. П. Екогеографія України / О. П. Гавриленко. – К. : Знання, 2008. – 646 с.

11. Горячук В. Ф. Порівняльний аналіз оцінок природних ресурсів України / В. Ф. Горячук // Економічні інновації. – 2013. – Вип. 55. – С. 208–214. – С. 210.
12. Природні ресурси України / [П. С. Гнатів, П. Р. Хірівський, О. Д. Зинюк та ін.]. – Л. : Камула, 2012. – 216 с.
13. Стагнація урядової екологічної політики / Зелена хвиля // URL: <http://ecoclubua.com/2016/05/stahnatsiya-uryadovoji-ekolohichnoji-polityky/> (режим доступу 13.04.2024)
14. Зуєв В. А. Організаційно-правові аспекти природокористування та охорони навколишнього природного середовища : дис. к.ю.н. 12.00.06 / В. А. Зуєв. – К. : НУВС, 2002. – 215 с. – С. 24.
15. Бабицька О. О. Економічна Сутність Категорії «Ресурсний Потенціал» В Аграрній Сфері : Thesis. 2016. Url: <Http://Essuir.Sumdu.Edu.Ua/Handle/123456789/48768> (Дата Звернення: 15.04.2024). (режим доступу 12.04.2024)
16. Гніденко М. М. Природно-Ресурсний Потенціал Як Економічна Категорія : Thesis. 2005. Url: <Http://Essuir.Sumdu.Edu.Ua/Handle/123456789/19690> (режим доступу 15.04.2024).
17. Данилишин Б. М. Природно-Екологічний Потенціал В Стратегії Сталого Розвитку України. *Наука Та Наукознавство*. 2006. № 3. С. 94–100.
18. Ерфан В. Й. Аграрний Ресурсний Потенціал В Контексті Продовольчої Безпеки Регіону. *Науковий Вісник Ужгородського Національного Університету. Економіка*. 2010. Вип. 30. С. 100–105.
19. Коваленко А. О. Стратегічне Планування Сталого Розвитку України : Природно-Ресурсний Та Екомодернізаційний Вимір : Автореф. Дис. ... Д-Ра Екон. Наук. Київ, 2019. 45 С.
20. Ковальський М. Р., Пустовойт Є. О. Ресурсний Територіальний Потенціал І Методичні Основи Його Оцінки. *Public Management*. 2022. Т. 28,

№ 3. С. 31–37. Url: [https://doi.org/10.32689/2617-2224-2021-3\(28\)-4](https://doi.org/10.32689/2617-2224-2021-3(28)-4) (режим доступу 15.04.2024).

21. Ковтун В. Інноваційний Та Фінансовий Ресурсний Потенціал Аграрних Підприємств. *Фінансовий Простір*. 2019. № 2(34). С. 62–73. Url: [https://doi.org/10.18371/Fp.2\(34\).2019.178498](https://doi.org/10.18371/Fp.2(34).2019.178498) (режим доступу 15.04.2024).

22. Кононенко О. М. Природно-Ресурсний Потенціал Аграрної Сфери України Та Його Охорона. *Економіка АПК*. 2017. № 12 (278). С. 34–43.

23. Костенок Я. О. Природно-Ресурсний Потенціал Розвитку Економіки України. *Формування Ринкових Відносин В Україні*. 2007. № 12 (79). С. 23–26.

24. Мальцев У. В., Сікорський М. М. Ресурсний Потенціал Місцевого Самоврядування. *Вісник Херсонського Національного Технічного Університету*. 2020. Т. 75, № 4. С. 166–171. Url: <https://doi.org/10.35546/Kntu2078-4481.2020.4.20> (режим доступу 15.04.2024).

25. Молдаван Л. Природно-Ресурсний Потенціал Аграрного Сектору України: Стан Та Адаптація До Змін Клімату. *Grail Of Science*. 2023. № 27. С. 64–73. Url: <https://doi.org/10.36074/Grail-Of-Science.12.05.2023.006> (режим доступу 17.04.2024).

26. Оліферук С. Природно-Ресурсний Потенціал Сільського Господарства: Управління Розвитком. *Економіст*. 2013. № 3 (317). С. 7–10.

27. Природно-Ресурсний Потенціал Агроекосистем: Аналіз Понятійно-Категоріального Апарату, Обґрунтування Сучасних Трактуювань / Н. М. Рідей Та Ін. *Вісник Полтавської Державної Аграрної Академії*. 2013. № 3. С. 13–21. Url: <https://doi.org/10.31210/Visnyk2013.03.02> (режим доступу 15.04.2024).

28. Ресурсний Потенціал В Інвестиційному Забезпеченні Сільськогосподарських Підприємств / О. Т. Levandivskyi Та Ін. *The Actual Problems Of Regional Economy Development*. 2023. Т. 1, № 19. С. 192–201. Url: <https://doi.org/10.15330/APred.1.19.192-201> (режим доступу 15.04.2024).

29. Ринковий Природно-Рекреаційний Потенціал Території: Thesis / Г. М. Шевченко Та Ін. 2008.

Url: [Http://Essuir.Sumdu.Edu.Ua/Handle/123456789/8013](http://Essuir.Sumdu.Edu.Ua/Handle/123456789/8013) (режим доступу 15.04.2024).

30. Руденко С. В. Природно-Ресурсний Потенціал Фізико-Географічних Регіонів України: Суспільно-Географічне Дослідження : Дис. ... Канд. Геогр. Наук. Чернівці, 2013. 286 С.

31. Харазішвілі Ю. Ресурсний Потенціал І Тіньова Економіка Регіонів України. *Банківська Справа*. 2006. № 4. С. 67–78.

32. Хлівна І. В. Природно-Ресурсний Потенціал Сільських Територій: Проблеми Збереження Довкілля. *Економіка Анк*. 2013. № 3 (221), Берез. С. 59–64.

33. Чумаченко О. М. Земельно-Ресурсний Потенціал Країни Як Основа Розвитку Органічного Землеробства. *Agroecological Journal*. 2020. № 4. Url: <https://doi.org/10.33730/2077-4893.4.2020.219455> (режим доступу 19.04.2024).

34. Шевелюк О. О. Земельно-Ресурсний Потенціал Та Особливості Його Формування І Використання В Сучасних Умовах Господарювання. *Науковий Вісник Національного Університету Біоресурсів І Природокористування України. Економіка, Аграрний Менеджмент Та Бізнес*". 2010. Вип. 154, Ч. 3. С. 317–324.

35. Biloskursky R. R. Natural Resource Potential Of Ukraine In The Focus Of Analysis Of Its State And Prospects For Use. *Ukrainian Society*. 2017. Vol. 2017, No. 3. P. 87–99. Url: <https://doi.org/10.15407/Socium2017.03.087> режим доступу 19.04.2024).

36. Viryukov V. V. Природно-Ресурсний Потенціал України Та Особливості Публічного Регулювання Його Збереження Та Розвитку. *State Formation*. 2020. № 1. Url: <https://doi.org/10.34213/Db.20.01.15> (режим доступу 19.04.2024).

37. Viryukov V. V. Природно-Ресурсний Потенціал України Та Особливості Публічного Регулювання Його Збереження Та Розвитку. *State*

Formation. 2020. № 1. Url: <https://doi.org/10.34213/Db.20.01.15> (режим доступу 19.04.2024).

38. Dziubynska O. Resources Potential Of The Region And Its Characteristics. *Economic Scope*. 2020. Url: <https://doi.org/10.32782/2224-6282/155-7> (режим доступу 19.04.2024).

39. Khvesyk M., Sunduk A. Natural Resource Potential And Market Environment: Theory And Practice. *Economy Of Ukraine*. 2022. Vol. 2022, No. 8. P. 70–82. Url: <https://doi.org/10.15407/Economyukr.2022.08.070> (Date Of Access: 15.04.2024).

40. Zasans'ky V., Babych R. Innovation And Resource Potential Of Economic Development Of Ukraine. *Problems Of Systemic Approach In The Economy*. 2019. No. 3(71). Url: <https://doi.org/10.32782/2520-2200/2019-3-7> режим доступу 22.04.2024).

41. Жук П.В. Актуальні завдання та шляхи реформування адміністратив-но-територіального устрою в Україні. Соціально-економічні проблеми сучасного періоду України. 2015. Вип. 1 (111). С. 20–25